



IVAN F. GUNDULIĆ.

DUBRAVKA

PASTIRSKA IGRA U TRI ČINA.

S UVODOM

FRANJE MARKOVIĆA.

ZAGREB.

Izdanje „Matiice Hrvatske“.

1888.

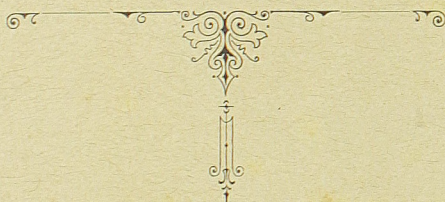



P-08






DUBRAVKA.





Tisak Dioničke tiskare u Zagrebu



IVAN F. GUNDULIĆ.



**D**UBRAVKA.

PASTIRSKA IGRA U TRI ČINA.



S UVODOM

FRANJE MARKOVIĆA.



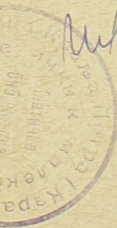
ZAGREB.

Izdanje „Matice Hrvatske“.

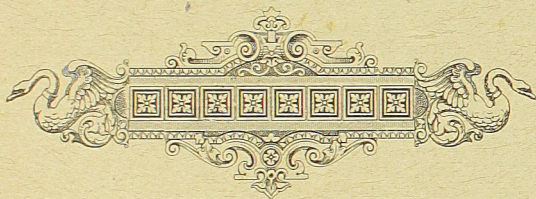
1888.



№ 1. 920







**D**UBROVNIKU

U SPOMEN TRISTAGODIŠNJICE

IVANA F. GUNDULIĆA

POSVEĆUJE

**MATICA HRVATSKA.**







## O Gundulićevoj „Dubravci“.

*Razlog „Matičina“ izdanja Gundulićeve „Dubravke“. — Sadržaj „Dubravke“ — Dubrovačka svečanost sv. Vlaha. — Dalmacija pod Mletčani. — Slobodni Dubrovnik. — Opis Dubrovnika god. 1595. — Mane potonjega društvenoga života. — Ljubav i vjeritba Miljenka s Dubravkom. — Izvornost i krasota Gundulićeve „Dubravke“. — Slava Gundulića i Dubrovnika.*

**D**<sup>janjap</sup>ana 8. siečnja godine 1588. rodio se u Dubrovniku *Ivan Franjin Gundulić*, koji je svojim krasnim djelima zaslužio slavu prvoga pjesnika među svimi hrvatskimi i srbskimi pjesnicima prošlih vjekova. Osobito su tri djela — veliki ep »Osman«, poveća liriska misaona pjesan »Suze sina razmetnoga«, i drama »Dubravka« — utvrdila vječitu slavu Gundulićeve u harnoj uspomeni našega naroda i svega slavenskoga roda. Za to se je ove godine na dan 8. siečnja slavila na mnogih mjestih tristogodišnjica Gundulićeva rođenja, navlastito u Dubrovniku, u Ljubljani, u Zagrebu, u Biogradu, u njekih književnih središtih naše sjeverne slavenske braće, a i u Beču je tamošnja hrvatska akademička

mladež, uz sudjelovanje ostalih Slavena, krasno proslavila spomen-dan neumrloga Dubrovčanina.

I »Matica Hrvatska« odlučila je prinieti svoj književni prilog proslavlju Gundulićeve tristogodišnjice ovim izdanjem »Dubravke«. Ona tako nastavlja rad svoje predhodnice i osnovnice »Matice Ilirske«, koja je godine 1844. izdanjem »Osmana«, »toga najsjajnijega djela Gundulićeva«, htjela obnoviti i razširiti, te doista obnovila i razširila poznavanje Gundulićeva genija po svem našem narodu, očitujući želju, »da se pod krjepkim' i blagim' zrakami Gundulićeva duha duh naroda našega oporavi i osviesti«.

Oko svrhe, za kojom je težila »Matica« u ilirsko, u preporodno doba naše knjige i našega narodnoga života, treba da nastojimo i mi danas; treba da plemenite misli Gundulićeve prodru što dublje i što šire u hrvatski narod. U Gundulićevih djelih najpodpunije se ogleda plemeniti prosvjetni smjer njegova rodnoga grada Dubrovnika, koga su pravo prozvali »slovinskom Atinom«. Dubrovnik je naime njegovao izučavanje stare grčke i rimske književnosti, tē učiteljice svih novih prosvietljenih naroda; njegovao je i sledio nauku kršćanstva; njegovao je i čuvao slobodu svoju; njegovao je uzajamnu bratsku ljubav slavenskoga roda. Gundulićeva djela sjajno su ogledalo tih obilježja dubrovačke prosvjete. Za to su Gundulićeva djela dragocjeno blago našega naroda; za to je sav slavenski sviet slavio Gundulićevu tristogodišnjicu.

»Matica« je za proslavje njegovo odlučila izdati njegovu dramu »Dubravku«, jerbo je ona premalo

poznata u našem narodu, a vriedno je, da ju pozna, da se njom nasladjuje i kriepi svatko, tko iole mari za hrvatsku knjigu. U nizu dvodnevnoga proslavljanja Gundulićeve tristogodišnjice u Zagrebu bijaše sjajan vrhunac pozorišna prikaza »Dubravke« dne 9. siečnja o. g. Od kako je god. 1628. prvi put bila glumljena »Dubravka« u samom Dubrovniku za živa Gundulića, nije se više, što znamo, u tieku od preko dvje sta godina vidjela na pozorištu do one svetčane prikaze zagrebačke. Pa kako je »Dubravka« sa pozornice zaniela sve rodoljubno občinstvo! Premda je naše doba naviklo na sasvim drugačiji kraj dramski; premda je i jezik »Dubravke« za današnji naraštaj u mnogom pogledu staroličan: ipak je »Dubravka« neuvelim čarom svojih pjesničkih krasota osvojila sva rodoljubna srca, razdragala ih i uzhitila. »Dubravka« je Zagrebčanom toliko omiljela, da je poslije svetčane prikaze u kratko vrieme još tri puta opetovana na obćenitu želju, i jamačno će se u napredak svake godine po koji put prikazivati.

»Dubravka« Gundulićeva, kojom se je u narodnom pozorištu nasladjivao i ponosio Zagreb, neka bude za nasladu, za okrijepu i na ponos svemu narodu hrvatskomu; evo mu zato na ruke novo izdanje »Dubravke«. Onolikomu uspjehu »Dubravke« znatno je dopriniela krasna glasba Zajčeva i izvrstno glumljenje naših umjetnica i umjetnika; ono je tek na vidik iznielo mnoge krasote Gundulićeve drame, kojih čitalac ne opazi lako; ono je jezik drame, gdješto starolični, tek učinilo tako razumljivim, te se činjaše, kao da slušaš današnji književni jezik, samo još biraniji, skladniji, milozvučniji. No, premda je po

tom istina, da istom umjetničko glumljenje otkriva sve krasote Gundulićeve drame, one će se ipak i čitaocu tankoćutnu očitovati. Da se pak olakša razumijevanje smisla i sastava ote drame, tomu ima služiti ovaj uvodni tumač »Dubravke«, koji je pisac sastavio po svojoj akademičkoj razpravi o »Dubravci«, dodavši opis grada Dubrovnika i države njegove po djelu o. Serafina Razzija, koje je za djetinstva Gundulićeva — god. 1595. — tiskano; na koncu je dodan kratak tumač nekotjih oblika i rieči.

»Dubravkom« Gundulićevom doista se može naš narod ponositi, može se njom sokoliti na uztrajni prosvjetni rad, na njegovanje svoga divnoga jezika. Osim Španjolaca, Talijana i Engleza nema nijedan evropski narod dramske umotvorine već iz početka 17. vieka, koja bi bila tako dotjerana jezikom i sastavom, tako živa i svježā, tako razumljiva i zanošljiva još poslije malne tristo godina, kako je »Dubravka« Gundulićeva. S toga onu želju, koju je »Matica Ilirska« izrekla izdavajući »Osmana« Gundulićeva, ponavlja i »Matica Hrvatska«, izdavajući »Dubravku« Gundulićevu: »Bože daj, da se pod krjepkim' i blagim' njezinim' zrakami duh naroda našega oporavi i osviesti!«

\* \* \*

Sadržaj Gundulićeve »Dubravke« može se na kratko izreći ovako. Od starine je običaj u »Dubravi«, to će reći u Dubrovniku, da se svake godine slavi svetkovina slobode, a na toj svetkovini vjenča se djevojka s momkom, za koje izreknu određeni sudije, da su dvoje najljepših i najvred-

njih. U osvit toga svetčanoga dana zaklanja se u slobodni Dubrovnik neki starac iz primorja dalmatinskoga, koje stenje pod opakom i okrutnom tudjom vlašću; taj starac slavi slobodni i sretni Dubrovnik a oplakuje zarobljenu i nesretnu Dalmaciju. Ali već se počeo izopačivati život slobodnih Dubrovčana, počela je mah otimati razkošnost, pohlepa za lastnim uživanjem, bezputna strast. Ta pokvarenost počela je podgrizati korien slobodi dubrovačkoj; to se pokazuje upravo kod izbora najljepšega momka i najljepše djevojke. Njeki Grdan, bogat a ružan, podmitio je sudije, te oni izreknu, da se Dubravka kao najljepša djevojka ima vjenčati za tobože najljepšega Grdana. No kad se u hramu boga Lera, to jest boga ljubavi, već sprema ono vjenčanje, zaprieči ga bog Lero čudesnimi znamenji, pak se po pravednoj želji svega puka vjenča Dubravka za Miljenka, koji je doista najljepši i najčestitiji momak, i koji se od mala s Dubravkom miluje. Tako se održaje stari dobri običaj, božici slobodi prinose se darovi, njoj na čast pobacuju se skorašnje mane, i napokon sav narod slavi slobodu žarkom pjesmom.

Svaki čitalac Gundulićeve »Dubravke« bit će rad znati, zašto je Gundulić baš onako spjevao svoju dramu? Što je u njoj osnovano na istinitih prilikah dubrovačkoga i dalmatinskoga života, a što je Gundulić kao pjesnik domislio i dodao? Na ta pitanja možemo po pouzdanih poviestnih viestih prikladno odgovoriti, i time smisao i sastav »Dubravke« temeljito razjasniti.

\* \* \*

Da je Gundulić u »Dubravci« onako pjesnički prikazao svetkovinu slobode, na to ga je ponukalo to, što su Dubrovčani od davnine slavili svake godine njeke blagdane na čast zaštitniku svoga grada i svoje »slobode«, kako su oni zvali svoju republiku. Filip de Diversis, koji je oko polovice 15. vieka bio javnim učiteljem u Dubrovniku na plaći republike, pripovieda u svom rukopisnom djelu, da na dan 3. veljače, kao na svetac sv. Vlaha, knez dubrovački, t. j. poglavica dubrovačke republike, običava pozivati plemenite djevojke i momke, te igraju kolo i čine veselje uz trublje i frule; a da se na dan 9. ožujka slavi sv. Vlaho svečanim crkvenim obhodom, na uspomenu, što je na taj dan godine 1400. sloboda Dubrovnika bila sačuvana od pogibli, koju su neki domaći i strani urotnici bili pripravili.

Obilniji opis svetkovine sv. Vlaha čitamo u prvoj tiskanoj povjestnici Dubrovnika, koja je god. 1595, za djetinstva Gundulićeva, na svjetlo izašla iz pera Razzija, upravljača dubrovačke nadbiskupije. Godine 871. — piše Razzi — bili su Mletčani pregnuli, da na prevaru osvoje Dubrovnik; ali sv. Vlaho spase grad; za to su zahvalni Dubrovčani sagradili crkvu njemu na čast i prozvali ga svetcem zaštitnikom svoje slobode, pak od onda svetkuju njegov blagdan na dan 3. veljače velikim slavljem. U oči toga dana služi se večernja u crkvi sv. Vlaha; mnoštvo dubrovačkih bratovština prilaze darove na žrtvenik svetčev, u svečanom obhodu, koji traje do preko zahoda sunčanoga; po gradu čini se obhodna smotra seoskoga pučanstva



iz okoline, u sred kojega ide nekoliko krabulja (maskara), pjevajući krasne pučke pjesme. Na sam svetac, dne 3. veljače, kod mise u crkvi sv. Vlaha poslije evanđelja pjeva i odpieva se pet puta »za spas i život« najviših glavara kršćanskoga svieta a napokon »za spas, život, slavu i pobjedu« dubrovačkoga kneza; po podne čini se obhodna smotra seljačtva s otoka dubrovačkih i vojske dubrovačke. Druga svetkovina u čast sv. Vlahu slavi se na dan 9. ožujka. Na taj dan bo bješe godine 1400. Dubrovnik malo ne izgubio svoju slobodu po uroti četvorice mladih ljudi, podmićenih bosanskim zlatom; ali po zaštiti sv. Vlaha bješe urota u dobri čas odkrivena, dubrovačka se sloboda održa, pak za to se od tada svake godine na dan 9. ožujka čini obhod u crkvu sv. Vlaha a u obližnjoj luži (loggia) besjedi se propovied o »slobodi«.

Još treba da napomenemo, kako Appendini na početku ovoga vieka opisuje svetkovinu sv. Vlaha i druge njeke, po kojih je Gundulić pjesnički izveo u svojoj »Dubravci« sliku svetkovine slobode. Na koncu prošloga i na početku ovoga vieka još je postojao stari običaj, da na večernji u oči sv. Vlaha prilazu bratovštine i glavari državnih oblasti razne darove na žrtvenik svetca zaštitnika slobode dubrovačke. Na dan sv. Vlaha, prije svetčane mise u crkvi njemu posvećenoj, igra pred polačom kneževskom dvanaest gospodja pučko »kolo« uz dipale i svirale; té gospodje prikazuju mir i obilje raznimi znakovi, naimе noseći posude pune ulja i vina, vience od povrća, košarice pune kolača, grančice maslinove, itd. Zapovjednik dubrovačke mornarice govori če-

stitku na slavu sv. Vlaha kao zaštitnika slobode dubrovačke. Po podne izvodi vojska, razdijeljena u dvie čete, bojnu igru, koja se dakako završuje pobjedom »naših«, što vojskovođa javlja knezu veleći: »naši su dobili, sve je mirno i bez pogibli«. Po gradu obilaze tri krabulje: jedna prikazuje Turicu (boga rata), druga Vilu (božicu lova), treća Čoroja (boga vina) ili Bembelja (Silena); na ta tri stara poganska božanstva ide, veli Appendini, stari pripjev u pučkih pjesmih: »Hoja, Lero, Dolerije«. Obilazeći one krabulje uz diple i bubanj igraju pučke igre po gradu, pak i pred polačom kneževskom. Takove krabulje igraju i pjevaju pučke pjesme takodjer kod drugih pučkih svetkovina, na primjer prvoga svibnja, kadno je onaj, koji prikazuje Bembelja, zakićen sav zelenilom i cviećem; cviećem i vienci okićena je mladež i u oči sv. Vida, preskakujući vatru, igrajući oko nje i pjevajući.

S onimi opisi svetkovine sv. Vlaha, iz petnaestoga, šestnaestoga i osamnaestoga vieka, slaže se mnogo toga u Gundulićevoj »Dubravci«. Jamačno smjeraju na onu svetkovinu rieči Radmilove pri početku drame: »Ovo dan je, ki dohodi jednom nami na godište, u ki sladkoj mi slobodi činimo ovdj svetilište, sladkoj slobodi, u kôj niče i uzrasti Dubrava ova plemenita«. Što se je na svetkovini sv. Vlaha sila svieta iz sve države dubrovačke, sa suhe zemlje i s otoka, u gradu skupljala, tomu odgovaraju rieči Ljubdragove u činjenju III., skazanju 3: »Ah kâ čeljad, množtvo koje sabralo se sa svih strana, i star i mlad svak došo je na slavljenje blaga dana; sve su vile, svi pastiri s vrstom svakom

žena i ljudi, i gorani i satiri dotekli su oda svudi«. Što je svetkovina u čast sv. Vlaha na dan 9. ožujka bila za uspomenu one zaštite, kojom je svetac jednoč izbavio slobodu Dubrovnika od urotnika zlatom podmićenih, na to je nalično u »Dubravci«, da bog Lero oslobadja Dubravku od Grdana, koji je bio sudije zlatom podmitio; kad plemeniti starac Ljubdrag doznaje za tu izbavu, veli u šestom skazanju trećega činjenja: »Riet je trieba, vrh vladanja svieh na svitu da vladalac višnji s neba ima pomnju posobitu; da se on danas ne nadkloni vrh Dubrave ove naše, po tle idjahu svi zakoni, sloboda se satiraše«. Što su se kod svetkovanja sv. Vlaha njemu kao zaštitniku slobode prinosili razni darovi; što je dvanaest gospodjâ raznimi plodovi prikazivalo mir i obilje; što se je upravljala na svetca zaštitnika slobode čestitna molitva; što se je pet puta pjevalo i odpievalo »za spas i život« pak »za spas, život, slavu i pobjedu« poglavice Dubrovnika: tomu kao da odgovara na kraju Gundulićeve drame to, da desetero osoba prinosi darove božici slobode (poimence prilaže se grančica maslinova, košarica trešanja, posudica s medom, sa sirom, kupa vina itd.), pak da se više puta pjeva i odpieva pjesma na slavu božici slobode, i da napokon svećenik boga Lera govori zahvalnu molitvu za mir i obilnu sreću »Dubrave«. Trima kraljama, štono su obilazile gradom na blagdan sv. Vlaha i kod drugih nekijh prigoda; njihovu igranju uz diple, svirale i bubanj; njihovu pjevanju s pripjevom »Hoja, Lero, Dolerije«: kao da odgovaraju u Gundulićevoj »Dubravci« tri u satire pre-

odjevena seljaka: Divljak, Gorštak i Vuk, njihovo dipljenje, sviranje, udaranje u bubanj, igranje kola i pjevanje na pučku s pripjevom upravo onim »Hoja, Lero, Dolerije«. U »Dubravci« sve se kiti cviećem i vienci, kako ono kod nekih pučkih svetkovina dubrovačkih.

Ne može se poreći, da ima dosta toga u »Dubravci«, što kao njeka slika istinitih svetkovina dubrovačkih podsjeća na same te svetkovine, navelastito na proslavu sv. Vlaha. Dakako Gundulićeva slika nije vjerna, istinska, a ne mogaše ni biti. Crkvene svetkovine kršćanske nije smio prikazati u glumi; za to je sve prenio u staro pogansko i u njeko umišljeno doba, prikazujući hram boga Lera, i njegova svećenika, pak hram božice slobode; od Dubrovnika načinio je »Dubravu«, od dubrovačke vlastele pastire, od dubrovačkih seljana gorskih satire. Ta preobrazba nametala mu se tim više, što je od prije postojala u Dubrovniku tako zvana »pastirska« drama, po uzoru talijanskom; tako je Gunduliću liepo pristajalo, da svakogodišnju sbiljnu dubrovačku svetkovinu slobode prikaže u pjesničkoj slici »pastirskom« dramom »Dubravkom«.

A da je »Dubravka« doista pjesnička slika i prilika sbiljnoj, pravoj dubrovačkoj svetkovini slobode, u tom mnienju utvrđuje nas to, što je također koješta drugo u »Dubravci« prikazano prema živoj istini. Tako je Gundulić u »Dubravci« po istini prikazao tadanje stanje Dalmacije i tadanje stanje Dubrovnika.

\* \* \*

U drugom skazanju prvoga činjenja opisuje starac Dalmatinac, kakov je život u Dalmaciji pod tudjinskom mletačkom vlašću, a kakov u slobodnom Dubrovniku, kamo se je on netom utekao »da sahrani starost svoju i odahne bez sile u gnjezdu sladkomu slobode premile«. Taj starac ovako govori Dubrovčaninu Radmilu: »Sve naše primorje satrla je sila u ništa; sâm Dubrovnik vlada se slobodan po sebi. U nas svuda trči, rži, grabi, i sve u noktih svojih drži srdita zvier (to jest: lav mletački); a ovdje u vas nije čuti zle zvieri, nego sam slavici tih žuberi na grani (t. j. slobodan i miran ovdje vlada slavski narod i jezik). U nas nema tako tvrde kuće, da sačuva otcu kćer od sile bludničke; a u vas nije sirote, koju sila potište, nit se boji sramote, tko ju sam ne ište. U nas vladanje tako je silovito, da svoju ženu i djecu, svoje imanje ne možeš svojim rieti; a u vas je sloboda, svak je sebi i svemu svomu gospodar. U nas je zlato svemu razlog, pravda i mjera, za zlato prodava se vjera, život, duša i čast; a u vas duša i čast ne ide za platom, niti u suda pretežu mjere pod zlatom. U nas nema stvari, kojom se možeš ćutjet voljan (slobodan), nego treba mititi, ako ćeš odahnuti; u vas svaka vrsta ljudi u častnu poslu i u miru veselo boravi«. Ovako iztaknuvši razlike medju dalmatinskim i dubrovačkim stanjem, završuje starac Dalmatinac riečmi: »Tiem teško nam svime i lele vrh svega pod jarmom teškime gospodstva tudjega, a blago sviem vami, ki on čas s poroda slobodni i sami sebi ste

gospoda. Da uzdrži višnja vlas' u biću vas tomu, a tko ište zlo na vas, zlo našo na domu!»

Prikazujući ovako Gundulić, riečni starca Dalmatinca, jedno stanje tadanje Dalmacije, kojom su vladali Mletčani, kazuje živu istinu. To nas uvjeravaju povjestničari talijanski i domaći.

Talijanski povjestničar Molmenti piše, da je u mletačkom plemstvu počam od konca šestnaestoga vieka sve to više mah otimala razvratnost i bezputna nasilnost, primjerice, da je neki mladi plemić usmratio preko tri stotine ljudi, a neki drugi sa svojom četom od puke obiesti plienio, kinio i ubijao ljude. A Dalmacijom je vladalo plemstvo mletačko.

U Ljubićevu »Ogledalu poviesti jugoslavjanske« čitamo ove činjenice. Godine 1614. piše mletačkoj vladi njezin namjestnik u Dalmaciji Pasqualigo, da Dalmatince na velike muke udaraju oblastnici, koji su im iz Mletaka postavljeni. Godine 1656. javlja joj namjestnik, Bernardo, da je iztragom dokazano postavljenomu od mletačke vlade oblastniku na Braču, po imenu Alvisu Duodu, da je počinio strašnih nasilja proti časti, životu i imanju mnogih podanika: provaljivao u kuće, da napastuje žene, na muževe im i srodnike napadao oružjem, izranio ih, ili dao ih smaknuti, prodavao sudske odluke, prodavao sama sebe, i u dvorištu svoje polače pokolj činio. Godine 1650. javlja Foscolo mletačkoj vladi, da Dalmatinci, trpeći toliko jada, proklinju, što su pali pod mletačku vlast.

Mletčani su bili od god. 1409. do 1421. posvojili Dalmaciju. Od tada su sve to više otimali dalmatinskim gradovom i obćinam stara prava i stare po-

vlastice, dok ih nije posve nestalo. Iz javnih služba i časti tjerali su Dalmatince, namještali tudjince, pače jednoč naredili, da čovjek, koji ima za ženu »Slavjanku, Dalmatinku« (slavam, dalmatinam uxorem), ne može biti na državnoj plaći. Zavadjali su starosjedioce plemiće s pučani, držeći, da su takove zavade probitačne mletačkoj vlasti, što je namjestnik mletački Pasqualigo god. 1602. sasvim očito kazao u svom pismu vladi mletačkoj: »potrebno je, da tvoji službenici oprezno i lukavo podjaruju u Dalmaciji neslogu i mržnju izmedju plemića i pučana, koju je — ako smijem reći — sam Bog dao«. Mletačka je vlast zatirala trgovinu i obrtnost Dalmatinaca. Pod teške globe i kazne zabranjivala je Dalmatincem, da od ikud drugud osim iz Mletaka dovoze potrebne stvari, a da izvoze svoju robu ikamo drugamo osim u Mletke, dapače nije bilo dozvoljeno iz jednoga grada Dalmacije u drugi prevoziti hranu. Na Korčuli tjerala se u velike brodogradnja, ali god. 1669. nametnu mletačka vlast brodogradiocem tolike tegobe, da su se morali ostaviti posla i zakloniti se drugamo, ponajviše u Dubrovnik. U Šibeniku bila je postojala od starine velika mastionica, ali god. 1446. zatvori ju mletačka vlast. Na Hvaru cvalo je strojarstvo; ali mletačka vlast ga na jednoč zabranila. Ovakovo mletačko vladanje moralo je omrznuti Dalmatincem. Nije čudo, što je Foscolo god. 1650., kako smo već kazali, pisao vladi u Mletke, da Dalmatinci proklinju svoju podloženost mletačkoj vlasti; nije čudo, da je god. 1625, — tri godine prije no što se je »Dubravka« u Dubrovniku glumila i u njoj

stari Dalmatinac onako se tužio na nasilje tuđinske vlade, — sam mletački namjestnik za Dalmaciju ovako govorio u mletačkom senatu: »Plemići u Dalmaciji postojano čuvaju uspomenu na nekakvu svoju staru slobodu, pak budući da misle, da su nekoč bili u jednakom sretnom stanju kako susjedi im i zemljaci Dubrovčani, to nije čudo, što se još jednako podavaju želji i nadi, da će se njihovo stanje izjednačiti dubrovačkomu«.

Gundulić je dakle u riečih starca Dalmatinca prikazao po istini tužno stanje Dalmacije pod tuđinskom vladom mletačkom. A za što ga je prikazao u drami, gdje se slavi svetkovina slobode i blagote dubrovačke? Baš za to, da se vriednost slobode to jače iztakne. Dubrovčani, gledajući u pjesnikovoj drami sliku jadnoga stanja Dalmatinaca, koje jedno stanje posljedica je njihove neslobode, njihove podjarmljenosti pod tuđinsku vlast, oćutjeti će to jače, koliko blago imadu oni u svojoj slobodi, pregnut će to jače, da se otresu svih mana, koje bi mogle oštetiti dubrovačku slobodu.

A da je sloboda dubrovačke republike doista rodila onako velikom srećom i blagotom po sve dubrovačke državljane, kako to kaže Gundulić riečmi starca Dalmatinca, to nam takodjer potvrđuju povjestničke viesti, koje ćemo sada na kratko napomenuti.

\* \* \*

Talijan Filip de Diversis, koji je — kako rekosmo — oko polovice 15. vieka bio javnim učiteljem u Dubrovniku, govori u svojem rukopisnom



djelu ovako: »Tko prebiva u dubrovačkoj državi, ne boji se nasilja ni nepravde, ne može mu ni neprijatelj životu ili imanju nauditi. Dubrovnik je tako pouzdano utočište svakomu, da je nastala poslovice »slavjanska«: ni zec se više ne boji lovaca, čim utekne u Dubrovnik. Ali Dubrovčani ne davaju kod sebe zaklona krivcu i nepravедniku, nego tko godj traži u Dubrovniku svoje pravo, nadje ga; jer Dubrovčani hoće, da njihov grad bude dom pravde i pravice. Bez sile i prevare razmaknuli su oni vlast svoje države, milom priklopili joj okolne krajeve i puke, a niesu to učinili silom oružja ili varkom, kako sve druge države rade. Dubrovčani u velike pomažu sirote i druge oskudnike; gospoda dubrovačka, i mlada i stara, uljudna su i smjerna«.

Prama koncu 16. vieka piše drugi Talijan, spomenuti upravljач dubrovačke nadbiskupije Razzi, ovako: »Plemstvo, koje vlada državom dubrovačkom, postupa s pukom veoma blago i dobrostivo. Sav puk to posvjedočava; svi izkazuju, da im plemići ne čine ništa zla ni kriva, nego da postupaju s pučani kao s braćom, nastoje o dobru njihovu, pak s toga svatko pod dubrovačkom vlašću živi sretno«. »Teško da ima — veli Razzi — danas igdje na svijetu kraljevstva ili slobodne države, gdje bi vladoci tako liepo pazili podložnike, toliko se trudili i svakojake pogibli podnosili za dobro i sreću njihovu, kao što to čine plemići dubrovački, vladoci slobodne države dubrovačke«.

Toliku hvalu talijanskih pisaca iz 15. i 16. vieka potvrđuje englezki i putopisac 18. vieka, po imenu Watkins, koji svoj opis dubrovačke vladavine za-

vršuje ovimi riečmi: »koliko ja poznajem druge narode i države, slobodno kažem, da je Dubrovnik najmudrija, najbolja i najsrećnija država na svijetu.«

Spomenuti Razzi u velike hvali uzornu čestitost domaćega i javnoga života Dubrovčana pri koncu 16. vieka; hvali jednostavnost i pristojnost njihovih običaja, njihove nošnje. A Dubrovčanin Matija Ban u svom »Zrcalu poviestnice dubrovačke« pokazuje, da su u Dubrovniku postojala mnogobrojna dobrotvorna društva, da se je sudstvo dubrovačko slavilo na daleko po svijetu radi svoje pravednosti i učenosti, da je gradjanska, pučka i služna vrsta uživala mnoge povoljštine, pak zato veli: »nikad nikojemu narodu nije lakše i ljepše bilo nego dubrovačkomu.«

Pod tako mudrom i čovječnom vladavinom dubrovačkom naravno bijaše, da je u dubrovačkoj državi cvala obrtnost, navlastito svilarstvo, zlatarstvo, suknarstvo, brodogradnja, po čem su Dubrovčani na glasu bili i u Francuzkoj kraljevini; po Balkanskom poluotoku njegovali su u velike rudarstvo, tjerali trgovinu preko svojih razgranjenih naseobina, koje su uživale najbolji glas i razne povlastice. »Mnogobrojnim svojim velikimi brodovi tjerali su trgovinu — veli Razzi — po svih stranah svijeta, po Evropi, Aziji, Africi i Americi«. Sami ponositi Mletčani, kako svjedoči Giustiniani, divljahu se bogatstvu, prosvjeti i trgovini Dubrovčana 16. vieka

\* \* \*

Neće biti s gorega, ako ovdje umetnemo sličicu Dubrovnika i njegove države na koncu 16. vieka po obširnom opisu očevidca Razzija.

*Dubrovnik*, — tako piše Razzi god. 1595. —  
— jedini danas slobodni grad u Dalmaciji, prostire se pod visokim brdom Brgatom uz obalu jadranskoga mora, nalik na orla, koji, nogama stojeći na zemlji, desno i lievo krilo diže u vis. Opasan je zidjem od tesana kamena, i jako utvrđen. Sam grad broji oko 30.000 duša. Sgrade su malo ne sve od tesana kamena i veoma spretne; ulice sve kamenom popločene. U gradu samom posve malo ima vrtova, budući da je sve izgradjeno; ali izvan grada i uz more mnogo je prekrasnih vrtova i dvorova (polaća) sa studenci i nasadami od naranča, u čem se Dubrovnik, reć bi, natječe s Gjenovom i s Napuljem. Dvor kneževski prekrasan je i veličajan. Crkvi i crkvice ima u gradu 47, od tih je većih pet do šest; u gradu su dva mužka samostana, liepo gradjena, s krasnim vrtovi, i osam ženskih samostana, izvan grada pak u oblasti dubrovačkoj ima devet mužkih samostana i četiri opatiije. Zrak je u Dubrovniku veoma zdrav, vode izvrstne izobilje; s toga ima mnogo starih ljudi, njekoliko ih i preko sto godina. Narod »slavjanski« krepak je, vesele i dobre ćudi. Zemlja je vinorodna; malvazija dubrovačka šalje se u Italiju i u Rim za gospodski dar. Ima svakovrstna plemenita voća, kako u Italiji; samo maslina je riedka, pa i žito, pošto je tlo ponajviše kamenito, no ulje i žito dovoze od druguda mnogobrojne dubrovačke ladje. Ribe ima dakako sila. Izvrstna mesa, sira itd. donose u grad u velikom obilju seljaci iz okoliša, i iz »Morlakije.« Pod oblast dubrovačku spadaju na suhoj zemlji Gruž, dolina Riečka, dolina Župska, dolina

Šumetska, Captat, Konavli i Ston; a otoci: Lokrum, Daksa, Koločep, Sv. Andrija, Lopud, Šipan, Mrkan, Mljet i Lastovo.

*Gruž* je po suhu četvrt milje hoda na zapad od grada, preliepa i predražestna obala morska, sva puna vrtova i dvorova, s veoma prostranom i zaklonitom lukom. Vodovod, koji je od Šumeta izveden u Dubrovnik, prolazeći ponad Gruža, podaje i njemu obilje izvrstne izvorvode. Studenaca, ribnjaka, vrtova, sjenovitih nasada od naranača, liepih dvorova i druge svake ljepote pun je Gruž; tuj mnogo dubrovačke gospode ljetuje, a treba li im po kakvu poslu u grad, brzo dodju na konjih ili na svojih brodićih. Osim župne crkve ima u Gružu uz more ljepušan samostan s krasnim vrtom i starom paomom. Najviše dubrovačkih brodova gradi se u Gružu, a onda na Lopudu i u Captatu.

*Župa* je tri četvrt milje od grada na iztok, krasna dolina, puna vinograda i liepih zdanja dubrovačkih, natapana potočići. — Oko dvie milje od grada na zapad izvire izpod visoka brda obilje studenih pitkih vrela, koja odmah sastavljaju široku brodoplovnu rieku; ona i dolina joj, medju dva brda, duga je do mora jednu milju, a široka petinu milje; uz obje joj obale mnogi su dvori i vrtovi. To je *dolina Riečka*, pravo čudo prirodno. Blizu onih izvora ima nekoliko mlinova, a malo niže ljepušan samostan. Divota je, veli Razzi, šećući visom posred zelena drveća gledati izpod sebe dolinu Riečku, česte dvorove i vrtove uz obje obale, mnoge čamce, kako ih niz vodu ili uz vodu veslaju ljudi ili same žene, šarovito odjevene u crveno ili žuto.

*Šumet* je dolina medju brdom Brgatom, koje se diže nad gradom, i drugim brdi više na sjever; diže se od vrela Rieke do brežuljaka, koji diele dolinu Riečku od Župske, u duljinu preko milje a u širinu pò milje. U Šumetskoj je dolini čist i zdrav zrak, pošto je ona po visini reć bi Dubrovniku nad glavom; obiluje vinogradi i svakovrstnim voćem, te mnogi plemići dubrovački imadu u njoj svoje ljetne dvore. Iz Šumetske doline izveden je krasan vodovod preko Gruža u Dubrovnik, koji po tom uvijek obiluje izvrsnom pitkom vodom; vodovod taj je sagradjen g. 1437, o trošku od 12 tisuća dukata, tako da ga svaki korak stoji po jedan dukat.

Grad *Captat* ili Stari Dubrovnik, nekadanji Epidaur, odaljen je od (novoga) Dubrovnika na iztok preko tri milje po moru; liepo je položen, ima luku prostraniju od dubrovačke, krasnu župnu crkvu i samostan; budući da nije daleko od Captata plodni brežuljasti kraj Konavli, to je mnogim s razlogom miliji položaj toga »staroga« nego li »novoga« Dubrovnika. Duž morske obale od Captata prema Dubrovniku vidjaju se mnogi liepi ljetni dvorovi i vrtovi plemićki.

Kraj »*Konavli*« prostire se od Captata do Boke Kotorske, u duljini od preko 10 milja, medju dva niza brda; Konavli broje mnogo velikih sela, veoma su plodni, i šalju u Dubrovnik obilje svoga priroda; po visu bregova konavoskih ima mnogo ljetnih dvorova dubrovačke vlastele.

Tako oblast dubrovačka siže od Dubrovnika prema Novom gradu bokežkom po suhoj zemlji

oko 16, a u smjeru sjevero-zapadnom oko 30 milja, do Pelješca. Grad *Ston*, stari i novi, od Dubrovnika oko 14 milja, imadu jake utvrde, sгодne luke; u novom Stonu je stolna crkva i jedan samostan.

Od otoka pod oblašću Dubrovnika najbliži je gradu otočić *Lokrum*, od dubrovačke luke osminu milje. Krasi ga svu godinu divna južna zelen; ima krasan samostan s liepimi i krasnimi perivoji i vinogradi. Oko pô milje od Gruža diže se kao kakav brežuljak otočić *Daksa*; obiluje maslinom, ima liep samostan, po visu sredinom otočića nižu se male bogomolje križnoga puta, uz častni post (korizmu) mnogo posjećivane od Dubrovčana, kojih sva sila dolazi u njeke velike svetce na milotni taj otočić, tako da je tada sve more od Gruža do Dakse puno ladjica. Malo dalje je otok *Koločep*, gdje rodi plemenito vino; onda pusti otočić Sv. Andrije, na kom je samo jedan samostan. Otok *Lopud*, od grada oko 6 milja, veoma je napučen; osobito po zapadnoj strani, koja se poput polumjeseca izviija, a ukrašena je sгодnom lukom, mnogimi liepimi vrtovi i dvorovi, i dvama samostanima. Obiluje izvrsnom vodom, zdravim zrakom, vinogradi; ima na Lopudu do 30 crkvi i crkvica. Također otok *Šipán*, od Lopuda odaljen jednu milju, (od Dubrovnika preko 8 milja) obiluje vinogradi. Otok *Mljet*, do kojega je od Dubrovnika 15 milja, ima u obsegu oko 30 milja; na njem je šest mjesta i jedan samostan: glavno mjesto Babinopolje, onda Blato, Prožura («Prosciura»), Okuklje, Korito i Maranovići; usred otoka je visoka gora Sovra, na vrhu joj neprestana straža, koja pazi, da li do-

laze neprijateljski brodovi. *Lastovo* je od svih otoka dubrovačkih najodaljenije od grada, do 20 milja; ima više luka, veoma je plodno, zdravo, ljudi su krepki, u velike love ribu i koralj, koga je mnogo oko Lastova.

Kad uzmemo na um ovaj opis slobodnoga grada Dubrovnika i njegove države, kakova bijaše za mladosti Gundulićeve, i ostale već napomenute povjestničke viesti o sretnom stanju njezinu, to ćemo priznati, da je Gundulić u »Dubravci« govorom starca Dalmatinca istinito prikazao blagotvornu vladavinu dubrovačku, razumjet ćemo, da se taj starac rado zaklanja pod okrilje slobodnoga Dubrovnika iz nevoljne podjarmljene Dalmacije.

Prema poviestnoj istini govori u »Dubravci« Radmio starome Dalmatincu, primajući ga pod okrilje dubrovačko, da je Dubrovnik svagda od postanka svoje slobode vjerno štitio od svake sile svakoga čestita nevoljnika, koji bi se u nj zaklonio. Od de Diversisa u 15. vieku do Appendina na početku 19. vieka, mnogi pisci iztiču i slave onakovu plemenitu dobrotvornost Dubrovnika prama stranim nevoljnikom. Razzi zove radi toga Dubrovnik novom arkom Noemovom, a Appendini veli, da nema u svoj poviesti gostoljubnijega grada od Dubrovnika. Od 11. vieka do Gundulićeva doba Dubrovnik je često volio podnositi najveće pogibli i žrtve, nego li lišiti svoje zaštite nevoljnika, koji bi u njem spasa tražio. Osobito je tako zaštićivao nesretnike iz vladalačkih porodica na Balkanu. Navlastno je sredinom 15. vieka plemenito štitio srbskoga despota Gjorgja, kad se bješe utekao u Dubrovnik; premda

je sultan Murat Dubrovčane i strašnim prijetnjama i dragocjenim ponudama htio navesti na to, da mu despota izruče, oni nepogaziše zadane vjere. S toga je, veli Razzi, sam Murat, diveći se takovoj plemenštini uzkliknuo, da ne će nikad propasti Dubrovnik, kad toliko drži do zadane vjere; to je Gundulić liepo opjevao u svom epu »Osmanu« (u spjevu VIII., 136—146.).

U »Dubravci« je Gundulić jamačno navlaš prikazao riečmi starca Dalmatinca blagotvornu domaću vladavinu slobodnoga Dubrovnika i ubitačnu tuđu vlast nad Dalmacijom; ta prikaza je je d n a glavna nit u osnovu drame »Dubravke«; tom prikazom jamačno je htio Gundulić opomenuti svoje sugradjane na to, koliko je blago sloboda i koliko su ju dužni čuvati, pak za to okaniti se svega, što ju može podkapat, a mogu ju podkapat nekrieposti i mane domaćega i javnoga života.

Zato Gundulić u nekih licih svoje drame prikazuje njeke poglavite mane društvenoga života, kori ih po riečih mudroga starca Ljubdraga, izlaže ih po razvoju drame podsmjehu, pak tom korbom i tim podsmjehom odvrća svoje sugradjane od društvene izkvarenosti. To je druga osnovna nit u sastavu drame »Dubravke«.

\* \* \*

Rodoljubni starac Ljubdrag tuži se u »Dubravci« na mnogovrstni nazadak novoga doba prema starijemu: na zavladaću odskora neradinost, nemarnost za obće dobro, razkalašenost života, razkošnost nošnje, s česa svega je obća blagota i sreća trгла u



nazadak. Na pose tuži se Ljubdrag na pohlepu nekijh za zlatom, koji su se dali od bogatoga Grdana podmititi, te su ljepoticu Dubravku dosudili za vjericu ružnome Grdanu umjesto čestitomu krasniku Miljenku. Tako je, — tuži Ljubdrag, — pohlepa za zlatom oskvrnula svetkovinu slobode; gdje pohlepa za zlatom zavlada, tuj, veli on, propadaju najvredniji običaji, gdje se robuje zlatu i sila nad zakoni gospoduje, tuj propada sloboda.

Osim Ljubdraga kore još druga njeka lica u drami — Jeljenka, Stojna, Ljubmir, Tratorko — razkošne novotarije, skupocjeno nosivo i nenaravno kićenje, razkalašenost i nekućevnost. Sgodno kaže Jeljenka, da je jedini pravi nakit ženskinja naravna ljepota, kako je i »sunce s nebesi izvrstne ljeposti, zašto se ne resi neg svojom svjetlosti.« Nendaravno kićenje izlaže pjesnik podsmjehu — nesgodami pustolova satira Divjaka, koji se preodjeo u žensko ruho i poput kitljivih namiguša nendaravno se naličio, pak s toga zapao u velike jade; njemu se podsmieva šaljivi satir Gorštak veleći: »Nesviesti velike, s uresne htjet sile satirske prilike preobražat u vile! Zaman se čini sve, i liepi i maže: grdoća s naprave grdja se ukaže.«

Mane i nekrieposti pokazuje pjesnik uosobljene u nekijh licih svoje drame, poimence u Divjaku, Vuku, Zagorku i Pelinci. Divjak stranputiči za nasladami ljubavi; ali pustolov zlo prolazi, te ga od propasti sačuva samo njegova vjerna žena Jeljenka, kojoj on, zahvalan i pokajan, obriče u napredak stalnu vjeru. Vuku je najveće dobro na svijetu uživanje u jelu i pilu; to uživanje neće on sticati

svojim nego tuđjim trudom, otimanjem tuđje svojine; njemu je razlika medju mojim i tvojim luda novotarija, njemu sloboda ne znači drugo, nego povlast »da je svak slobodan činiti, što hoće.« Kako Divjak u jednom, tako Vuk u drugom obziru prikazuje nagrdu slobode, nagrdu pravoga života ljudskoga. I Vuk prolazi zlo, te je napokon sretan, što može, po dobroti drugih, za bubnjara biti na piru čestitoga Miljenka. Zagorko prikazuje mladenačkoga ljubavnoga zanesenjaka, koji u svom zanosu odnemarujući svoje poslove pušta, da mu propada otčevina. I on napokon spoznaje izpraznost svoga ludovanja i doziva se razboru. Pelinka se drži lude i pogubne vjere u svemogućnost zlata; ona bi htjela navesti Miljenka, da dragocjenimi darovi nastoji osvojiti srce Dubravkino, jerbo »darovi zamite nebesa i pako, njimi se vlada sviet, dar pravi može riet gospodar se od ljudi.« Ali kako je pogubna moć zlata, pokazuje se poslije tim, što baš zlato otima Miljenku Dubravku, zavedavši one, koji imadu Dubravci vjerenika dosuditi.

Gundulić zasladjuje svoju prikazu društvenih mana mnogom dosjetljivom šalom, zdravim naravnim podsmješjem; navlastito su satiri Vuk i Divjak prikazani to smiešni to podsmješljivi, šaljivi, a satir Gorštak je u drami Gundulićevoj svedj veseo glavni šaljivac, podsmješljivac. No Gunduliću nije poglavito do toga, da prikazivanjem društvenih mana podsmješno razveseljuje, nego mu je do ozbiljne svrhe. On je sa svetkovinom dubrovačke slobode spojio prikazivanje skorašnjih društvenih mana dubrovačkih, hoteći iztaknuti potrebu, da svetkovina slobode

dozove sviet od zabluda, koje su podobne slobodi škoditi. Tu svoju ozbiljnu namisao očituje Gundulić u riečih mudroga i rodoljubnoga starca Ljubdraga, koji, iztuživši se na »zločestvo mnogo« od skora zavladao, veli: »ali u ovomu svemu meni pomoć je ufat sgar s visine na dan ovi, posvećeni našoj slobodi od starine«. Nada Ljubdragova se obistinjuje. Lero, bog ljubavi, poda pobjedu ljubavi Miljenkovej i Dubravkinjoj nad Grdanovim podmitnim zlatom, pak u tom vidi Ljubdrag »vladaoca višnjeg s neba pomnju posobitu vrh vladanja svieh na svitu; da se on danas ne nadkloni vrh Dubrave ove naše, po tle idjahu svi zakoni, sloboda se satiraše«. A na koncu drame, pri samom svetčanom slavljenju slobode, odriču se svojim manam Divjak, Vuk i Zagorko za volju i na čast božice slobode.

Iznad licâ drame, u kojih su uosobljene društvene mane, uzdiže se sjajem svoje duševne plemenitosti dvoje dragih, Miljenko i Dubravka, kojih čista i žarka ljubav sve prepone napokon svladava i u sretan savez milostnike sjedinjuje. To je treća osnovna nit u Gundulićevoj dramí.

\* \* \*

U Miljenku prikazuje Gundulić plemenita ljubavnika, koji krasoticu Dubravku i žarko miluje i pobožno časti kao svetinju svoju, uzor rajski, izgled ženskih vrlina. Stidljiva Dubravka iz prva jedva izpovieda samoj sebi, da Miljenku odvraća ljubav ljubavlju; tek u blaženstvu svom kao vjerenica njegova, netom oslobodjena od nametnutoga joj za

vjerenika bogatoga Grdana, očituje Miljenku svu svoju dosele skrovnu žarku ljubav. Dugo je Miljenko za njom uzdisao; nije htio Pelinkina savjeta poslušati, da bi dragocjenim darom smutio smjerno djevojačko srce, odvrćajući joj: »Ne daj bog s darovi k Dubravki hoditi! K srcima častniem nije treba s darom iti, nećeš li se za uvijek pred njimi omraziti«. Ali kad se po odluci podmitnih sudija Dubravka ima vjeriti za Grdana, nepodaje se Miljenko jadovanju i uzdisanju, nego junački pregnu, makar životom svojim, izbaviti svoj pravi »život«, svoju Dubravku, od nemila i nedraga: »prije smrknuća dana ovoga dni imaju bit satreni ili moji ili onoga, tko moj život grabi meni.« No onakova ljubav Miljenka i Dubravke, onakova odluka Miljenkova zavriediše, da ih zaštiti Lero, bog ljubavi; Lero prekine započetu vjeritbu Dubravke za nemiloga Grdana, te na radost svega puka napokon vjeri se dvoje dragih, Miljenko i Dubravka.

Gundulić nije prikazom svega ovoga htio samo izvesti zabavan dramski ljubavni događaj, nego je prikazi njegovoj ozbiljniji smisao i svrha. U skazanju 1. činjenja II-oga kaže Brštanko, da su mudri pradjedovi medju inimi zakoni postavili i ova dva: svake godine ima se jedan dan svetkovati sloboda, da bi se neprestanom spomenom njezinom užizala u potomstvu ljubav za obćeno dobro, a na isti dan ima se »najljepša vila vjeriti za draga i mila vrhu svieh pastira, najljepšemu pastiru ima se ljuba od njegove vrste dati«, a to zato, da »se u miru dni vode sried sklada«. Na to veli Ljub-

mir, da su to »naredbe pametne; jer kako neobične tako su i štetne ženitbe neslične . . . ni se muž i žena ugadja, kad su oba razlika plemena, imanja i doba«. Zatim Ljubmir i Brštanko provode domjenak o tom, da povreda onoga zakona o ženitbi uzrokuje razne mane društvenoga života, i to upravo one iste, koje smo vidjeli da se u drami prekoravaju.

Što Gundulić u riečih Brštanka i Ljubmira kazuje o starih »pametnih naredbah« za ženitbu, to poviest potvrđuje. Filip de Diversis piše sredinom 15. vieka, da se je već onda smatralo za stari običaj i zakon dubrovački, da je potrebna jednakost muža i žene u »vladanju, dobi, vrsti, liku i imetku«. U »Zrcalu poviesti dubrovačke« od Matije Bana čitamo, da je već u sredini 14. vieka bilo dubrovačkih zakona o ženitbi, koji su smjerali na što savršeniji sklad muža i žene; koji su uređivali kolicinu i porabu miraza tako, da nitko nije radi miraza mogao odabirati ženu; koji su štitili osobnu slobodu i naravno pravo žene; koji su po tom svem nastojali oko toga, da osnov ženitbi bude jednakost i zamjenita ljubav.

Vidimo dakle, da je Gundulić imao na misli sbiljne dubrovačke prastare zakone o ženitbi, kad je prikazivao onaj domjenak Brštanka s Ljubmirom, i kad je prikazivao, kako prisiljenu, nenaravnu vjeritbu Dubravke s Grdanom zaprieči bog ljubavi i učini, da se vjere Dubravka i Miljenko, koji se ljube te su kao slika i prilika. Vidjesmo prije, da je Gundulić imao na misli dubrovački prastari zakoniti običaj svakogodišnje svetkovine sv. Vlaha kao zaštitnika



Ref. 7. 920

slobode dubrovačke, kad je prikazivao u »Dubravci« svetkovinu slobode. Ali sbiljni zakon i običaj dubrovački nije spajao sa svetkovinom slobode vjeritbu i pir dvoje najljepših mladih, koje je jedno drugom u svem slika i prilika te se od srca ljube. Istom pjesnik Gundulić spojio je slavlje slobode sa slavljem izgledne ženitbe; to je njegova pjesnička domisao, to je krasna jezgra njegove drame. Jasno je sad, zašto je Gundulić tako udesio, da se u drami pristupa svečanomu proslavlju slobode istom onda, pošto je stekla pobjedu izgledna ljubav Dubravke i Miljenka; jasno je, zašto mudri starac Ljubdrag u pokušanom vjerenju Dubravke za Grdana vidi ne samo ništenje »svih zakona« nego i »satiranje slobode«. Sastav drame jasno očituje ovu misao Gundulićevu: slobodi je uvjet ljubav za obće dobro, a ta gine, gdje zavlada samoživska razvratnost; ljubavi za obće dobro ognjište je porodički izgledan život, kojemu je osnov prava ljubav i jednakost muža i žene. U kratko: Gundulić polaže slobodu u okrilje ljubavi. Za to je pir Dubravkin spojen sa svetkovinom slobode Dubrovnika.

\* \* \*

Vanjski oblik dramskoga sastava primio je za svoju »Dubravku« Gundulić od predjašnjih dubrovačkih i talijanskih pjesnika, koji su u »pastirskih« dramah sjetovno pjevali jade i slasti ljubavnih zapleta, ili u komedijah šaljivo prikazivali mane društvenoga života; dosta nalikuje Gundulićeva »Dubravka« navlastito na Tassovu pastirsku dramu »Aminta«. Ali Gundulić se povodi za predšastnici

samo u vanjskom obliku, samo u nekih površnih pojedinostih; po jezgri pak, po osnovnoj misli i po cjelokupnom složaju svoje »Dubravke« Gundulić je posve samostalan: podsmješljiva slika manâ društvenoga života i ganutljiva slika ljubavnog jada i sreće dvoje dragih služi u Gundulićevoj »Dubravci« velikoj rodoljubnoj misli, to jest slavljenju i veličanju slobode te onih društvenih krieposti, koje su uvjet slobodi, a kojim je prava ljubav posvećeno ognjište.

Tu veliku misao Gundulić je u »Dubravci« živo i krepko izveo, a podkitio ju sjajem svoga pjesničkoga biserja. Slaveći slobodu i ljubav, on ih resi najmilotnijimi dragostmi krasne prirode. Sgodno se počima radnja drame u ljetno predzorje dražestnom pjesmom danici zvezdi, a završuje se na večer, »kadno nebo otvara od zvezda sto oči«, žarkim slavospjevom svega naroda božici slobodi. Čim osvane zora, kolo djevojaka natječe se sa slavulji u pjevanju na slavu zore, a prvakinja u kolu, krasna Dubravka, slavi cvieće, kojim se nebo i zemlja kiti za večernju svetkovinu, kadno će se božici slobode zavjetni darovi prinostiti. A već u zoru, čim je primljen pod okrilje slobodnoga Dubrovnika, prvi prilaže starac Dalmatinac, bjegunac iz robstva i biede zavičaja, svoj zahvalni zavjetni dar slobodi. Tomu umjetno zamišljenomu početku odgovara krasni završetak, koji sastavlja sve osnovne niti drame u jednu skladnu cjelinu i visoku misao pjesnikovu u svem sjaju očituje. Na večer najprije svatovska, na pučku izvedena pjesma poskočnica pozvanikâ na pir Miljenka i Dubravke završuje oglasje

one vesele žice, u koju tiekom drame udarahu bujni satiri, uživaoci zemaljskih naslada. Ali taj prizor onoga najnižega veselja, koje podaje tvorni užitak pirni, brzo uzstupa prizoru duševne radosti, prizoru vjeritbe Miljenka s Dubravkom. Svećenik boga ljubavi, vjereći ih, iztiče svezu medju slobodom i pravom ljubavlju, koju stavlja pod zaštitu nebesa, veleći vjenčanicima: »nebo vam od sgori vjeru ovu svjedoči, i vrh vas otvori od zvezda sto oči, skladno svi jezici sred ove Dubrave da u časti i dicit hvale vas i slave«. Sad se istom dostojno pristupa prizoru najviše i najčišće duševne radosti, prizoru »jedinstva i ljubavi« svih, svetčanomu slavlju slobode i domovine, vršku i završetku drame. Svećenik boga ljubavi Lera počima prilaganje zavjetnih darova na žrtvenik božice slobode, puštajući iz kaveza ptice Lerove, da, kako one sad slobodne steru krila svud pod nebom, tako sloboda prostre slavu Dubrovnika svud po svietu. Za njim Miljenko prilaže grančicu masline, da, kako sad njega ljubav usrećuje i umiruje, tako sloboda svu državu ovjenča mirom i srećom; a Dubravka prilaže ružicu sa zavjetom, da će ona, mlada žena, svu diku i slavu svoju tražiti u slavi slobode domovinske. Tako mladenci svoju osobnu sreću prave ljubavi podlažu slobodi i sreći domovine. Zagorko žrtvuje božici slobode svoje mladenačke ljubavne zanose, kojih se za uvijek odriče; Divjak svoje nenaravno uresje i »sve ludosti i taštine« svoga pustolovstva; Vuk kupu vina, koje mu u napredak ima biti samo za razveselnu »čašicu od smieha«, a ne za živinski užitak; Jeljenka kus čista



meda u zavjet, neka u napredak samo naravna ljepota slâdi; Gorštak skladnu umjetnu frulu svoju, neka se samo uz nju svedjer u napredak kolo igra na svetkovini slobode. Ovimi zavjetnim darovi božici slobode odlaže se bezputno samozivsko nasladje i razkošje, koje je pogubno slobodi, a zadržavaju se dragosti života, koje pristaju slobodi: prava ljubav, umjerena veselost, liepa naravnost i naravita umjetnost, u kratko: prava uljudba, prava prosvjeta uma i srca. Svećenik boga ljubavi u završnoj molitvi slavi preporodjenu domovinu, a na njegov poziv pjeva na koncu sav narod divan slavopjev slobodi: »O liepa, o draga, o sladka slobodo, dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô, uzroče istini od naše sve slave, u resu jedini od ove Dubrave, sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi ne mogu bit plata tvôj čistoj ljepoti!«

»Dubravka« Gundulićeva nema poput drama, na koje su sadanji polaznici pozorišta vični, jaka dramaskoga pokreta, koji zapletom i razpletom događaja silno zabavlja, iznenadjuje, šaljivo ili žalostivo potresuje. Pa ipak je »Dubravka« i za pozorišni uspjeh vješto sastavljena. Sgodnim izmjenjivanjem dražestnih lirskih pjesmica, umnih razmišljaja, smiešnih sutika, žarkih žalovitih ćućenja, veselih pustovoljština, razvija se »Dubravka« svedjer zabavno, svedjer raznolično, a u svem tom šaljivo-ozbiljnom raznoličju nikad se ne gubi, nego svedjer prosieva glavna misao drame, koja na koncu svim sjajem provlajuje u veličajno proslavlje slobode i njezinih družica, ljubavi i prosvjete.

Da je »Dubravka« na pozornici zagrebačkoj održala sjajnu i podpunu pobjedu — što bijaše najkrasnije proslavlje njezina tvorca pjesnika Gundulića — to bijaše velika zasluga onih, koji su s umjetničkim i rodoljubnim žarom priredili i izveli pozorišno prikazivanje »Dubravke«. Ali omogućilo je taj sjajni uspjeh samo pjesnikovo umieće u sastavu drame, sladko milinje izboritoga njegova jezika, i uzvišena glavna misao njegova.

\* \* \*

Gundulićeva »Dubravka« tako je plemenito i umno zamišljen slavospjev slobodi spojenoj s pravim čovječtvom, da će mu jedva biti ravna u evropskom pjesničtvu do Gundulićeva doba. Takov slavospjev slobodi i ujedno rodnomu svomu gradu mogao je izvesti sin onoga Dubrovnika, koga pri početku ovoga vieka — prije propasti njegove slobode — nazva englezki pisac najmudrijom, najboljom i najsrećnijom državom na svijetu. Motreći Gundulić iz slobodnoga, prosvietljenoga, sretnoga Dubrovnika svoju braću po Dalmaciji i po Balkanu robskim tamnilom pritisnutu, pokazuje u »Dubravci« braći dalmatinskoj — prikazom starca Dalmatinca — utočišno okrilje svoga Dubrovnika, a poslije u svom velikom epu »Osmanu«, razkriljujući misao »Dubravke«, misao slobode, ljubavi i prosvjete, na široko prostranstvo slavenskoga roda, priziva braću na Balkanu osloboditeljicu, tadanju moćnu slavensku državu na sjeveru, porazom sultana Osmana netom proslavljenju Poljsku.

Prije pedesetak godina prihvatilo je ilirsko, preporodno doba hrvatske književnosti djela staroga

Dubrovnika. »Osman«, veleumno dopunjen Ivanom Mažuranićem, svezao je sadašnjost s duhom Ivana Gundulića. »Matica Ilirska«, predajući prije pedesetak godina onakova »Osmana« našem narodu, bijaše viestnica one sveze, glasnica slave Gundulića i Dubrovnika. A sada njezina baštinica »Matica Hrvatska« polaže k viencu slave, koji no je sav slavenski rod savio tristogodišnjici Gundulićevoj, a u koji je hrvatski i srbski narod uvio najdragocjeniji cvietak, cvietak bratoljub, — »Matica Hrvatska« polaže k onomu viencu ovo djelo Gundulićevo, neka se kao divno uvijek živo drvce, u neumrlom duhu Gundulićevu niklo i prolitalo, burami vjekova ne potrgano, zasadi usred krila rod-noga mu Dubrovnika na posvećeni pepeo pjesnikov, na kom neka, bratskom ljubavlju njegovano, raste i uzraste rodu na spas, Gunduliću i Dubrovniku na neumrlu slavu!

*F. M.*





# DUBRAVKA.



PRIKAZANJE U TRI ČINJENJA.



# I M E N A

KOJA ULAZE U OVO PRIKAZANJE.

---

RADMIO.

SKUP PASTIRA.

RIBAR.

MILJENKO.

LJUBMIR.

DUBRAVKA.

SKUP VILA.

DIVJAK, SATIR.

GORŠTAK, SATIR.

ZAGORKO.

LJUBDRAG.

JELJENKA, SATIRICA.

BRŠTANKO.

TRATORKO.

VUK, SATIR.

STOJNA.

PELINKA.

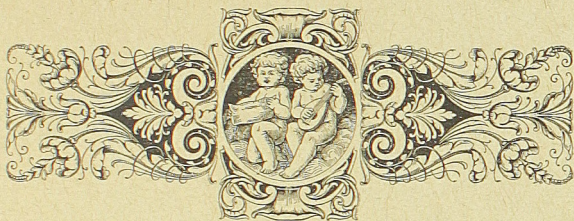
GLASNIK.

SKUP SATIRA.

REDOVNIK.

Prikazano u *Dubrovniku* godišta gos. 1628.; u *Zagrebu* god. 1888.





## ČINJENJE PRVO.

### Skazanje prvo.

SKUP PASTIRA I RADMIO.

#### Skup pastira.

Objavi, danice, jasni zrak objavi,  
Čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;  
Pršat' su počeli po listju zelenu,  
Zovući dan bieli i zoru rumenu.

O zviezdo, najdraži od neba uresu,  
Ukaž' se, ukaži, razkoše tvê gdje su?

Žudjena danice, objav' se, objavi,  
I zvieri i ptice, svaki te glas slavi.

Sve te oči gledaju i srca sva hlipe,  
Da nas svieh obsjaju svjetlosti tvê lipe,

Da nam prie svane dan blagi, dan svečani,  
I žudjen i čekani u ovoj svoj strani.

Objavi, danice, jasni zrak objavi,  
Čuj tihe vjetrice u ovoj Dubravi;

Pršat' su počeli po listju zelenu,  
Zovući dan bieli i zoru rumenu.

### Radmio.

Ovo dan je, ki dohodi  
Jednom nami na godište,  
U ki sladkoj mi slobodi  
Činimo ovdi svetišče;

Sladkoj slobodi, i od časti  
I od uresa vjekovita,  
U kôj niče i uzrasti  
Dubrava ova plemenita.

Sastaje se cieća tega  
Skup od vila i pastiera,  
I za od svieh najljepšega  
Najljepša se od njih vjera.

Vjeraju se i jedine  
Dva najljepša, ki se žele,  
I od pira gosbe čine  
Obilne se i vesele.

### Skup.

Objavi, danice, ah veće objavi  
Žudjeno tvê lice u ovoj Dubravi.

Livade su uzele odjeću zelenu,  
Da obuku dan bieli i zoru rumenu.

### Radmio.

Pod sviroku ovčar mladi  
Danaske se glasi svuda,  
Reseć cvietkom na livadi  
Krotkom stadu čela ruda.

Danas liepe pastierice  
Viencem krune zlatne vlase,  
Po dubravah ter slavice  
Bude, u sladke pojuć glase.



S dobrom kobi na dan ovi  
Težak, za teg da uhiti,  
Popievajuć za volovi  
Teško ralo cvietjem kiti.

Danaske se tanci staju,  
Danas poju sladke pjesni,  
I razlike igre igraju  
U radosti i ljuvezni.

### Skup.

Objavi, danice, drag pogled objavi,  
Eto ctî cvietjice po ovoj Dubravi,  
I u miris, ki dieli na busku zelenu,  
Uzdiše dan bieli i zoru rumenu.

### Radmio.

Ali suncem iz iztoči  
Dubrava ova ne svaniva:  
O Dubravko liepa, iz oči  
Tvojieh nami bio dan siva.  
Tvû ljepotu od svieh višu  
Svi pastieri da prie vide,  
Žude i žele i uzdišu,  
I svuda te slidom slide.

Tim svi danas doletjet će,  
Gdi tvâ sjaju suncem lica,  
Jeda komu s blage sreće  
Budeš draga vjerenica.

Doć' će, da gork trud razsladi  
Kon uresa tvoga slavna,  
I Miljenko pastier mladi,  
Ki te vjerno služi od davna.

Dva mila ova, o Ljubavi,  
Tvâ sjedini sladka sila  
Na dan ovi, u ki slavi  
Sloboda se naša mila.

Sdruž' s Miljenkom ti pastirom  
Liepu Dubravku i gizdavu,  
I obeseli srećniem pirom  
Nas i našu svu Dubravu.

### Skup.

Objavi, danice, liep ures objavi,  
Probudi slavice u ovoj Dubravi,  
U žuber veseli po dubju zelenu  
Da poju dan bieli i zoru rumenu.

### Radmio.

Ali, družbo, neka čut' je  
Sad veselje sa svih strana,  
Podj'te oglasit' osvanutje  
Svud ovega blaga dana.

Svud se glasi i naviesti,  
Da prie nego sunce zadje,  
Svak na ovemu ovdi mjesti  
Na obćenu se skupu nadje;

A u to ja ću poč' spraviti  
Svetilište i sva ina,  
Dostojno se čim slaviti  
Današnjja će svetkovina.



## Skazanje drugo.

R A D M I O I R I B A R .

**Ribar.**

Čestiti pastieru, ti pjevat' podrani,  
Er vodiš u miru pokojan svoje dni;  
Ufanja, jaoh, a mâ nesreća ne stječe,  
Pobjeguć iz doma, tukuć se daleče.

**Radmio.**

Tko god si, ne cvieli, ni tvojiem nesrećam  
Kobi dan veseli, ki je srećan svima nam;  
Obćena sloboda vrh svega najdraža,  
Kuju nam bog poda, naš pokoj uzmaža.  
Nu ako si ti ribar, kô kaže vas čin tvoj,  
Koja te čini stvar k Dubravi doć' ovoj?

**Ribar.**

Za shranit' staros mû i odahnut' bez sile  
U gniezdu sladkomu slobode primile.  
Primorja naša sva u ništa sila sbi:  
Dubrava sama ova vlada se po sebi.  
Po njih svieh srdita zvier teče i hrži,  
I grabi i hita i u noktih sve drži.  
Ovdi čut' zle zvieri ni inoga glasa nî,  
Neg što sam žuberi tih slavic na grani.  
Tvrda u nas ni'e kuća, da od sile prihude  
Bludnika goruća, otcu kćer zabljudi:  
Ovdi ni'e sirote, kû sila potište,  
Ni se boji sramote, tko ju sam ne ište.

Toliko je vladanje silno u nas, da se ti  
Žena, djeca, imanje ne može tvoje rieti:

U mjesti je ovemu slobode čestit dar,  
Svak sebi i svemu svomu je gospodar.

Razlog, pravda i mjera svemu je zlato u nas,  
Prodava na nj vjera, život se, duša i čas':

Duša i čas' ovuda ne ide za platom,  
Ni mjere u suda pritežu pod zlatom.

Stvari u nas te nije, kom voljan mož' se čut',  
Kupovat' triebi je, ako hoć odahnut':

Vrsta ovdí svakoja u časnoj zabavi  
Sred mirna pokoja veselo boravi.

Tiem težko nam svime i lele vrh svega  
Pod jarmom težkime gospodstva tudjega,  
A blago sviem vami, ki on čas s poroda  
Slobodni i sami sebi ste gospoda.

Da uzdrži višnja vlâs' u bitju vas tomu!  
A tko ište zlo na vas, zlo našô na domu.

#### Radmio.

Ti si doć' mudro obrô, prijatelju, pod sjeni  
Od mjesta, gdi dobro gosti su primljeni;

Jer odkad najprie niče ova Dubrava,  
I odkad se obstrie slobodniem plotom sva,  
Vjera u njoj krjepak stan nadje i steče,  
S kom je svak slobodan od sile najpreče.

Tim, goste, kad sreća donie te prijatelja  
U ovi dan, najveća kad nam su veselja;

Pastieri kad hode u skupu občenu  
Prisladke slobode slaviti spomenu;

Najljepši kad pastir s najljepšom od vila  
Druži se, i na pir družba im gre mila,

Tanci se hitaju i poju tuj pjesni,  
I igre igraju razlike s ljuvezni:  
Tim slid' me, prijatelju, er bih ja uzeo  
U občenu veselju da si i ti veseo.

### Ribar.

Vjeran drug bit ću tvoj, jeda i ja u mom trudu  
Drag pokoj u vašoj slobodi nać' budu.

O Dubravo, slavna svima  
U uresu slobodnomu,  
Liepa ti si mojim očima,  
Draga ti si srcu momu.

U veseloj ovoj sjeni  
Od čestitih tvojih grana  
Provesti je milo meni  
Dio najdraži mojih dana.

Tim raspinjam mreže moje,  
I u zavjet vješam vrše  
Na zeleno dubje tvoje  
Po kom blazi vjetri prše. (Odu.)



### Skazanje treće.

#### Miljenko.

Po listju počeli pršat' su vjetrici,  
Po dubju veseli žubere slavici,  
Romonom kladenci zovu zrak sunčani,  
Izhode pod vienci seljanke s gorani.

Pastieri livadom uz dipli začinju,  
Klikuju za stadom lipotu vilinju.

A liepe sve vile pod sjencom kraj vode  
Pod pjesni primile tanačce izvode.

Zora je, svaniva; ali jaoh, s iztoči  
Meni dan ne siva iz dražieh još oči.

Vjetrici uzdasi, žuber su tužbe mē,  
Suzâ se vir glasi romonom groznieme,

Plaç pjesni, a stada misli su stravljene,  
Srdačce livada, u željah kê zene;

Nu bez mē jedine svitlosti čim stoju,  
Ne vidju neg tmine i vječnu noć moju.

O Dubravko sej Dubrave,

Jasna zoro, svietli uresu,

Od ljepote tvê gizdave

Gdi su rajski zraci, gdje su?

Dan ne sviće moj s danice,

Ni mi sunce sja s iztoči:

Iztok čelo, bio dan lice,

A mē sunce tvê su oči.

Da vas gorim, dubje pita',

I na dubju svaku granu,

S moga ognja vjekovita

Koli krat im listje planu.

Jak uzdrži pticu veska,

Kom tanahni prut se obliepi,

Tako lipos tvâ nebeska

Mene kroz tvoj ures liepi.

Ah, u srcu je li tvomu

Kâ spomena od mē vire,

I da u mjesti jes' ovomu

Jedan, za te ki umire?

Ali još, jaoh, i u svrsi  
Nemilosna mom životu  
Od kamena kažeš prsi,  
Kriješ rajsku tyû ljepotu.



## Skazanje četvrto.

LJUBMIR I MILJENKO.

**Ljubmir.**

Miljenko, kuda toj tužeći sam hodiš?  
Što uzroči nepokoj, u kom se nahodiš?

Ah, da li žalostan drug mili moj bit će,  
Veseo u što dan svakomu osviće?

**Miljenko.**

Ljubmire, komu je sudjeno tužiti,  
Ne pozna ni čuje radosti na sviti.

Ja služim gospodju sletjelu iz raja,  
Ali ona za moju vik službu ne haja.

Za onom, kâ meni prika je saviše,  
Život moj stravljeni uzdišuć izdiše.

**Ljubmir.**

Miljenko, prosti mi, ludos je mriet s tega;  
Sami smo uzrok mi svega zla našega.

Nesvies je toj vrla zareć' se u sebi,  
Da je žena umrla božica od nebi.

Pastirica iz sela našega ovoga  
Tebe je zaniela s uresa miloga;

Pastieri, znaš, da svi i vile gizardave  
Na dan se kupe ovi na mile zabave.

Bit ćeš ti, bit će tu Dubravka gizdava,  
Kroz rajsku lipotu koja te skončava.

Veseo se za to kaži;  
Znaš, običaj kâ je mila,  
Pastier najljepši i najdraži  
Da najljepšu steče od vila.

Ti si liep, liepa ona; draga ona, drag si ti:  
Srca vam razdiona ljubav će sdružiti.

#### Miljenko.

Ne scieni, da sliepe toli oči imam ja,  
Da ures mē liepe ne poznam od raja:  
Sunce iz nje sja oči', a zora iz čela,  
Bieli dan s iztoči pogleda vesela,  
Tiem svud noć mrkla je, gdi svietli zrak gledan  
Ni'e mē vil', koja je sunce, zora, i moj dan.

Ljubmire, kud ti hoć', vodi me, s tobom grem,  
Mû liepu da mi je moć' prie vidit', neg umrem.

#### Ljubmir.

Da, sa mnom hod' sada, i veće spravlaj pir  
Od našieh livada najljepši kô pastir,  
I ako strah dosle ima tvâ mlados, ostavi  
Košutam plasima u ovoj dubravi.

Ali smiej, i veća ufanja prilaga':  
Er ljubav i sreća smione pomaga.

#### Miljenko.

Tamni strah, jaoh, mene mladjahna ne tiri,  
Slobodan u stiene pošô bih sred zviri.

#### Ljubmir.

Ne veće naprieda, Miljenko, nu pazi,  
S dragoga pogleda gdi ti dan izlazi.



## Miljenko.

Sve vidim, ah, sad, moj uzdaše ognjeni,  
K môj želji priliepoj ti vodac bud' meni,  
Pače se poteži leteći naprieda,  
Ter i nje užeži srdačce od leda;

Neka mi vjeruje, da u ognju gorim vas,  
U tebi kad čuje istoga ognja vlàs'.

Ah, život, ki je draži, kad bi oganj moguć bil,  
Ki dušu mû sprazi, užeći i mû vil'.



## Skazanje peto.

(Promjena.)

### DUBRAVKA I SKUP VILA.

#### Dubravka.

Liepe vile, druge moje,  
Eto izteče zora biela,  
Dan čestiti svanuo je;  
Naresimo viencem čela,  
Nakitimo cvietkom vlase  
Skladno u sladke pojuć glase.

#### Skup.

Neka liepos nami uznnaža  
Od naprave pomnja mila;  
Ti najljepša, ti najdraža  
Bez cvieta si cviet od vila:  
Zene trator i ružica  
Sred rajskoga tvoga lica.

Slavicu u gori,  
I ti otvori

Žuber medeni  
Liepe zeleni,  
U glas najviši  
S nami biljiši  
Hvaleći slave  
Zore gizdave.

**Dubravka.**

Cvjeta cvieće po sve kraje,  
Jasni se iztok cvietjem resi,  
Zvezdam cvietje svud nastaje,  
Zora u cvietju sgar s nebesi  
Od cvietja nam dar prosipa:  
Kupimo ga, družbo lipa.

Sve rumeni, sve se bieli  
U razlikom cvietju sada,  
U cvietju se sve veseli:  
Gora, polje i livada;  
Sve je cvietjem procvatilo,  
Od cvietja je doba milo.

**Skup.**

Slavicu u gori,  
I ti otvori  
Žuber medeni  
Liepe zeleni,  
U glas najviši  
S nami biljiši  
Hvaleći slave  
Zore gizdave.

**Dubravka.**

Svietla i draga sred iztoči  
Zrak u cvietju zora kaže;

Nu je zrak ljepši našieh oči,  
Na licu u nas cvietje draže;  
Dobiva ures naš veseli  
Primaletje i dan bieli.

Eto iza zore biele  
Sunce svietli zrak pomilja;  
Ali je pogled svjetlji vele,  
Ki mē svietlo sunce strilja  
Iz iztoka od lipote,  
S oči', kieh zrak dušu mi ote.

Hod'mo veće, druge mile,  
Čim na iztoku sunce sviti,  
Lir snježani puti bile  
U jezeru bistru umiti,  
Da od lieposti zrak jedine  
Danaske nam većma sine. (*Odu.*)



## Skazanje šesto.

### Satir Divjak.

Ne čuđim se ja, Ljubavi,  
Da ni'e mala ni velika,  
Koga u ovoj ti Dubravi  
Ne učini ljubovnika.

Ljubovnik se svak spovieda,  
Ljubovnik se svak govori,  
I ni'e tega, tko s pogleda  
Draga u ognju tvom ne gori.

Jer ti vlastim tvom ganuti  
Moguća si svačije ćudi,

I tko mlad te ne oćuti,  
Triebi je da star pak zaludi.

Tim ja velik dar sam stekô,  
Što me mlada plam tvoj sgrija;  
Er pod staros kukuriekô  
Ljuvena bih ludorija.

Paće držim, mlad sliditi,  
O Ljubavi, tvê zabave  
Da ne može bit' na sviti  
Djelo od veće dike i slave,  
A pameti zdrave nije,  
Tko od tvê vlasti sudi inako;  
Er da tebe s ljudim nije,  
Vas bi trag se ljudski smakô.

Ali mâ svies' čemu u dugo  
Razložeci rieči gubi?  
Njetko jedno, njetko drugo,  
Svak na ovemu svietu ljubi.

Nu kô u sebi ljudske ćudi  
I misli su sve razlike:  
Razlike su tako u ljudi  
I ljubavi sve kolike.

Tko visoko hlepi znanje,  
Tko zlato Indije slidom slidi,  
Tko za uziti na vladanje  
Vene, čezne, gasne, blidi;

Tko u gradovieh stat' uživa,  
Tko obra u selieh stanje za se,  
Tko putuje, tko počiva,  
A tko lovi, a tko pase;

Njetko crnu zemlju teži,  
Njetko sinje more brodi:

Na ono se svak poteži,  
Na što ljubav svâ ga vodi.

O Dubravko, ljepša vele  
Od svih vila u Dubravi,  
Tebe misli moje žele,  
Mâ se ljubav tobom slavi.

Ja tvoj slidim ukras mnogi,  
Za sve u gorah da imam Ladu;  
Ali i ovan vitorogi  
Za ovcom jednom ne gre u stadu.

Po naravi oganj žeže,  
A ljepota smamlja i travi;  
A brštan se grli i veže  
S dubom svaciem u dubravi.

I ako niesam ja, tko ini  
Taj će rieti od gorana,  
Komu za ures tvoj jedini  
Ti ćeš danas bit' podana?

Satirić sam čudno pristô,  
Stvari u mene grube nije,  
A u jezero bistro i čisto  
Ogledah se malo prije.

U napravi ni'e môj varka,  
Najljepši sam od mê vrste:  
Zračna obličja, čela žarka,  
Jake kosti, puti čvrste.

Dva rožčica, ki me krune,  
U mjesto mi su od rudeža,  
A po koži oštre vune  
Od hrabrenstva obilježja.

U mom srcu nije straha,  
Mâ su oružja ruke gole,  
Tiekom stižem srne plahe,  
Snagom hrvem lave ohole.



## Skazanje sedmo.

GORŠTAK I DIVJAK, SATIRI.

**Gorštak.**

Tuj li si, Divjače? Kud jutros od mene  
Krijući izmače u gaje zelene?

Jeda te je sram, da puk smieh tobom ne tvori,  
Ter sam kô pribjen vuk skitaš se po gori?

Tajat' je zaludu, česa ni'e moć' skriti:  
Po svačijem ja sudu ljepši sam nego ti.

**Divjak.**

Ljepši ti nego ja? Tko je, tko ti veli,  
Da je ljepša šoja neg golub pribieli?

Ovaku tko drugu vidje igdje nakazan?  
Pastiera po lugu ne straši na blag dan.

**Gorštak.**

Ti strašiš, a ja ne, s grdoće nemile  
Od ove sve strane pastire i vile.

**Divjak.**

Od žena i od ljudi gonjen si svuda ti,  
A moju svak žudi prijazan imati.

**Gorštak.**

Pače kâ od žena u svomu životu  
Nije sva pečena kroz moju lipotu?

A ljudem sviem sam drag, i za to prie sunca  
Još jutros na dan blag zazvan sam za glumca.

**Divjak.**

Tebe su dozvali za glumca pastiri,  
Ki ne imaš svirali, ni kô se, znaš, sviri.

**Gorštak.**

Svirale evo mê, i ako ćeš za oklad  
Sviriti sa mnome, uzmi i ti tvoju sad.

**Divjak.**

Svirale ne sviri, ni u to dni gubi,  
Neg s glave roge sdri, ter u nje zatrubi.

**Gorštak.**

A s mješnic tvojijeh tih pisak razcipi,  
Ter odsad u tî mieh ne puha', neg njim pij.

**Divjak.**

O zori kad moje dipli se oglase,  
Tih slavic zapoje natjecat' š njima se.

**Gorštak.**

Pod dubjem ja kada zasvirim u gaju,  
Pastiri i stada s veseljem igraju.

**Divjak.**

Dubravka, kâ je čas' i ures svieh vila,  
Pod dipli mojih glas tančac je vodila.

**Gorštak.**

Danica mâ, pače sunce, kim svićem ja,  
Pod ovu mû začé sviroku sred dubja.

**Divjak.**

Podj' gorsko zvierenje u gorah zaglušá',  
Neskladno svirenje da se ovdi ne sluša.

**Gorštak.**

Vrzi rieči i dava' razumjet' drugi put;  
Svirimo oba dva, koga je bolje čut'.

**Divjak.**

Počni ti najprije, natjecat' ki se hoć;  
Ki od nas dobije, na pir će glumac poč'.  
I veća neka ti je sramota i šteta,  
Uzmimo pjevati u pored opeta.

**Gorštak.**

Ni dipli, ni tvoj glas zadava strah meni;  
Ja počeh, a on čas ti me opet izmieni.

*(Ovdi svire)*

**Divjak.**

Sada sam izusti, tko sviri bolje od nas;  
Dobit si, i pusti od glumca meni čas'.

**Gorštak.**

Ili ti je u volji, ili ni'e, stat ćeš tja,  
Kô glumac najbolji dozvan sam na pir ja.

**Divjak.**

Tamo se it' ne muči, er kô trs' razpukla  
Svirala tvâ zuči neskladna i mukla.

**Gorštak.**

A buče tej tvoje mješnice kô spila  
Po gorah, iz koje od vjetâr dme sila.



**Divjak.**

Ah, kada ne ćeš rog dignuti svrh oči',  
Podj', svinjo, u brlog, a ovdí ne hroči.

**Gorštak.**

A ti, kad zamukô još niesi, potrči,  
Gubava žabo, u kô, a ovdí ne kvrči.

**Divjak.**

Zmijo ljuta, prigrizi otrovni jezik taj,  
Boljem se ponizi, a u nesvies' ne rigaj.

**Gorštak.**

Rigaš ti zlobni ijed, hudji svieh živina;  
Ali opet u pored hod' sa mnogom začina'.

**Divjak.**

Ne pjevaj ti, neg blej, kože ine gdje pasu;  
Slavicem gorski jej ne sklada se u glasu.

**Gorštak.**

Ah, nuti u što ufa crni vran nesviesni,  
Da bieloga on kufa dobit će u pjesni!

**Divjak.**

Rakle mi dvie dunje darova iz njedri,  
Da od oči svietlieh nje popievam zrak vedri.

**Gorštak.**

Kitu mi neki dan jabûk da Ljubica,  
Da joj hvalim pram zlatan i ures od lica.

**Divjak.**

Kad moj sladki glas začina,  
Kako slavic, ki se izvija,

Na nj doteku iz planina  
Hoja, Lero, Dolerija.

**Gorštak.**

Kad moj jezik pjesni klikne,  
Kako staglič, ki žuberi,  
Da me resi, cvietje nikne,  
Da me čuju, teku zvieri.

**Divjak.**

Kukuljava ja dva gnezda,  
Kieh pjet' narav medno uči,  
Hranim lepoj, kôj mâ zvezda  
Za vječnu me slugu odluči.

**Gorštak.**

Svega ruda jaganjčica,  
Dvie matere ki posisa,  
Pasem dragoj, kôj me srića,  
Da sam vječni rob, zapisa.

**Divjak.**

Rec', kâ u gori zvier pribiva  
Ljudske sviesti i spoznanja,  
Kâ se u bistroj vodi umiva  
I mjesecu čista klanja?

**Gorštak.**

Kaž' mi, ptica ono kâ je,  
Kâ svôj smrti loži drva,  
I iz ognja opet živa ustaje  
Perja i krila stječuč prva?

### Divjak.

Sad poznat' mož' uprav odluku tvû ludu,  
Za što se s lavom mrav zatječe zaludu.

### Gorštak.

O žabo, s kriesovi podj' kvrči i krišti;  
Moj je danas pir ovi, ti za te drugi išti. (*Ode.*)

### Divjak.

Ovi uteče; ja znam, što ću:  
On na piru glumac budi,  
Ja za drugo tamo doć' ću,  
Kô me srce većma žudi.

Danas mjesti u ovemu  
S pastirim se vile staju,  
I pastiru najljepšemu  
Vil' najljepšu od svih daju.

Nu prie tega u jezeru  
Vile okupat sve se hode,  
Svaka želeć da nju oberu,  
I nevjestom danas vode.

Namislio sam tim odjeće  
Jednoj od njih skrovno uzeti,  
I priobučen tako veće  
Ja se vila liepa rieti. (*Ode.*)



## Skazanje osmo.

ZAGORKO I LJUBDRAG.

### Zagorko.

Potež' se naprieda, mê stado, poteži;  
Ne vidiš, ureda gdje mâ vil', jaoh, bježi?

Uputi se, uputi, stado moje, prije,  
Neg' ju grm sgusnuti očima mojiem skrije.  
To li neć' it' hrlo, pod stranom a ti ovom  
Pusto ostaj, ter grlo zajazi vukovom.

Ustav' se, kud plaha utječeš, liepa mâ,  
Od moga uzdaha, ki od ognja krila ima?  
Ja, brače, niesam zvir srdita u gori,  
Neg' stravljen mlad pastir, ki s oči' tvojieh gori,  
Ki sa svom kriposti drag ures tvoj slidim,  
A od tvoje liposti prignutja ne vidim.

### Ljubdrag.

Kud srneš, Zagorko, kud li se potežiš?  
Kê prispje zlo gorko, od stada što bježiš?

Gdje si se zatekô, kê ti su nevolje:  
Loču ti psi mlieko, ovce ti vuk kolje,  
Tvê sjeme po pustoj njivi se poteza,  
Vinograd leži tvoj zapušten bez rieza,  
Stada svih ovčara po žitu tvom pasu;  
Muka se tvâ hara i stoka sva razsu.

Tim vrat' se nazada; ženska ti lipota,  
Kad umreš od glada, ne vrati života.

### Zagorko.

Ne zalaz' u dilje; mâ je ovo odluka,  
Neka ide stado žlje i stoka i muka.

Jedan sâm milostan pogled vil' žudjene  
Hraniti kripostan živa je svedj mene.

Namjera nu huda na me te donije;  
Kud liepa mâ, kuda obrati, jaoh, gdi je?

Stranom ću ja svakom trag slidit' vil' moje,  
A ti podj' zliem mrakom, od kuda i do'je.

Ljubdrag.

Ah, kako poče, ti naprjeduji i hodi,  
Poznat ćeš, mahnuti bies na što dovodi.



## Skazanje deveto.

Ljubdrag.

Ah, sad poznám, da ne vara  
U sudu se, tko govori:  
Da koliko sviet se stara,  
Toliko je hudji i gori.

U moje vrieme narav ina  
I nauka bješe od ljudi;  
Sve je drugoga sad načina,  
Druga doba, druge čudi.

U dni moje vidjaše se,  
O koristi gdi svak radi;  
Uzlotrilo sada sve se,  
Živu izprazno stari i mladi.

Prie bieljahu sva mjesta se  
Našiem stadim bezbrojnima;  
Sad Dubrava sva ne pase,  
Što u mé doba jedan ima.

Pomnja prije dobra obćena  
U njoj vječnu zelen goji;  
Sad s nepomstvom porušena  
S povenutiem listjem stoji.

Ovce vodjahu iz daleka  
S mekahniem se runom prije;  
Sad medju nam ni'e čovjeka,  
Ki se krenut' s mjesta umije.

Prie od ljudi sej Dubrave  
Koralj se je ribô u moru;  
Svačije su sad zabave,  
Kamenitu dubsti goru.

Prije kô mrav oda svuda  
Svak nošaše sebi hranu;  
Sad, za ne' imat' malo truda,  
Svak mre u lasti gô na stanu.

Pri'e ne znahu prve vile,  
Što je svila u haljini;  
Sad odjeće sve od svile,  
Ni'e seljanke, kâ ne čini.

Pri'e pod ruhom priprostime  
Zlato od svud nam na stan pliva  
Zlatno ruho u ovo vrime  
Stan svakomu ogoljiva.

U moje je dni letila  
Na krilijeh sama ptica;  
Za poletjet' sad su krila  
Okolo vrata u mladica.

Nošahu se opletene  
U bio gajtan prije kose;  
Sad pram u c'klo pletu žene,  
A zrcalo im glave nose.

Prije bjehu bistri viri,  
Da čis' ogled svemu daju;  
Vilami se sad pastiri  
U zatioku ogledaju.

Vladaše se u mâ ljeta  
Mlados svjetom od staraca;  
Sad čut' mladi ne će svjeta  
Ni od istieh njih otaca.

Mlados prije cić koristi  
Svita obhodi četir dila;  
Sad na jednom gine mjesti  
Za stupajim pricieh vila.

Tim ni'e čudo, čim bez znanja  
Dni u izpraznoj lasti traju,  
Kô Zagorko da imanja  
S pricieh vila ostavljaju.

Ali u ovemu svemu meni  
Pomoć je ufat' sgar s visine  
Na dan ovi posvećeni  
Našoj slobodi od starine. (*Ode.*)



## Skazanje deseto.

Jeljenka, satirica.

Iz gluhe pustinje satir se moj diže,  
Da vile plemkinje susreta i stiže;  
A ja ostah sred jama i dubja divjega  
I mrazna i sama u gori bez njega.

Ah, sasma nevjeran kud divjaš, Divjače,  
Moj život čemeran po sve dni da plače?

U vilah što vidiš u ovoj Dubravi,  
Ter slidom njih slidiš, a mene ostavi?

Gizdave himbeno plemke su vile sve,  
Grabža su i plieno lieposti njihove.

Bez svrhe i kraja plahe su i tašte:  
Biocim od jaja čela se njih lašte,

A nije ih strah ni sram za gadnu napravu  
Mrtački stavit' pram iz groba na glavu;

Na svieću cklo pale, i mrče crnima  
Obrve opale čadjami od dima,

Oprhlu i modru kožu usne blide  
 Do krvi svu odru, da rumena izide;  
 U bjaku, kom klače i hartaju obraze,  
 Otrovi najjače i gnjusobe ulaze,  
 A mastim od čerse daleko našaste  
 Lica im svudjer se pengaju i lašte;  
 Nu mažu i liepe naravna bljedila,  
 I čini njih liepe ne narav neg sila.  
 A meni mâ ista naravna lipos jes'  
 Naprava pričista i svietli drag ures;  
 Zlatni pram od kosi, tih vjetric ki svudi  
 Niz bio vrat raznosi, tudjiem se ne rudi;  
 Obraz moj i čelo bistra voda umiva,  
 A sunce veselo iz oči mojiej siva;  
 Bez masti sred lica mladjahne u mene  
 Rumena ružica i bieli lir zene.  
 Crljeniem ustime ruža je prilika,  
 A bjelje prsi mê sniega su i mlika.  
 Tim vrat' se tvôj ljubi, Divjače, ne divjaj,  
 Vlastita ne gubi, a o tudjem malo haj.  
 Od vjetra puzivij', ne gub' s tvê krivine  
 Za ures laživi ljepote istine.  
 Sunce je s nebesi izvrsne liposti,  
 Za što se ne resi neg' svojom svjetlosti;  
 A čista i prava lipos mâ suncem sja,  
 Er meni naprava i ures sva sam ja.  
 Poć' ga ću iskati. Ah, danas kuda si,  
 Divljače, zašô ti? Oglas' se, oglasi! (*Odlazi*)







## ČINJENJE DRUGO.

---

### Skazanje prvo.

SKUP PASTIRA, BRŠTANKO, LJUBMIR I TRATORKO.

#### Brštanko.

Liepa ti je zaisto običaj veoma,  
Kom naše sej misto slavi se, družbo mâ,  
U strani da se ovoj dan s tancim provodi,  
Posvećen pričistoj božici slobodi,  
Najljepša od vila druží se i vjera  
Za draga i mila vrhu svieh pastiera.

Ne sciente, da ištom ova se odredi  
Spomena s godištom svaciem, kê sliedi.

Na sboru pradjedâ od ove Dubrave  
Kad prodje besjeda, da ovi dan slave,  
Razumni starci oni u kori dubovi  
Medju iniem zakoni urezaše i ovi:

Da užíže nepristav slobode spomena  
U unucieh njih ljubav od dobra obćena;

I da se u miru dni vode sred sklada,  
Doćim se pastiru ljubi od svê vrste da.

### Ljubmir.

Naredbe spametne; er kako neobične,  
Tako su i štetne ženitbe neslične.

Pod jaram dobro vik stučit' se ne more  
S junčićem vô velik, u pored da ore;

Ni se muž i žena ugadja, kad su oba  
Razlika plemena, imanja i doba.

Ah, bog te ukloni, gotova je tu smeća,  
Da ti se ženi snî, od tebe da je veća.

Kô drvo crv vrti, i grize, i ije:  
Tako ona do smrti živa te sičije.

Na posle svê kućne mrdi se i gadi,  
Samo njoj da su nje naprave, to radi.

Po skupieh živote od družieh spovieda,  
A svoje sramote domaće ne gleda.

Sve selo zagluši s jezična karanja,  
A muža zabuši, i učini kô panja.

Nu veće što velju, pašu ove smione  
Muževom kudjelju, a oblače gaće one.

### Tratorko.

Tako je; nu pate i istiem zlom bole  
I žene udate za ljudi ohole,

Ki siti pri svomu k tudjem se propinju,  
I drže na domu ženu ko robinju,

Po gadu se i smradu tukući skitaju,  
A za čistu i mladu ljubovcu ne haju.

### Brštanko.

I mi ti smo uzeli govorit' zlo danas,  
Kad ište i želi počastit' puk se vas,

Ter kad se začinje i u pjesnieh svak hvali,  
Tudje smo mi grinje protresat' ustali!

Nu me strah, da veća, neg je igda bila,  
Danas kar i smeća ne bude od vila.

Er vila mnogo je sred ove Dubrave,  
Liepe se kê broje i zovu gizdave,  
I svaka umnaža svê dike jedine,  
I cieni, da je draža i ljepša neg sve ine.

Tim težak na se trud taj će uzet', vidim ja,  
Tko činit' ima sud, koja je najljepša.

#### Tratorko.

Tač da je pomnja mâ suditi to danas,  
Nemiran veoma i smeten bio bih vas.

U skupu od vila toliko gizdavieh  
Riet', jedna da je mila i draža oda svieh;

Za od jedne dobiti prijazan s te hvale,  
Sa sviem se svaditi, sve izgubit' ostale:

Nikako pamet nî od mudra čovjeka;  
A bog te ukloni od ženskieh jezika.

#### Ljubmir.

Tko je na to obran, tî neka se tim brine;  
Hod'mo mi iskati ostale družine. (*Odu.*)



### Skazanje drugo.

#### Vuk, Satir.

Tebi u dar i na čas', Zagorko, sve vile,  
Ovce su sva mâ čas' ovako pretile.

Po vodah i gorah ovako teci ti,  
A od stada ne imaj strah, ja ću t' ga čuvati.

Tko ono, tko ovo, nastoji svak za se,  
A svak, što je osnovô, izatkat' uzda se.

A moj glad ovi dan kradjom se utješa,  
Lupež sam izvrstan, izvrsna izješa.

Kupe se svatovi, spravlja se nevjesta,  
Pir se od svud gotovi najljepši od mjesta.

Kad tamo podje svak pomoć' peč' i varit',  
Neka je meni pak na pusto udarit'.

Bio bi grieh, kad gosti svak se ini i štuje,  
Da trbuh moj posti i prazan gladuje.

Zaludu ovi dan slobodi svećen nî,  
Neg da je svak slobodan, što hoće, da čini.

Ni narav zaludu ruke mi ove dà,  
Neg njima da budu pomoć' se ja sada.

Njeka se besjeda nekoga i danas  
Vieka još spovieda, ki od zlata bješe vas.

Na svietu sve što je, tad staše obćeno,  
Još moje i tvoje ne bješe rodjeno.

Granice se od ljudi ne bjehu zabile,  
Ni mjerom sve svudi otišlo na dile.

Blizu tieh vremena davnijieh od zlata  
Gora u nas kamena hranjaše Brgata,

Gora, kâ tada sva u dubju veliku  
Gusta se dubrava vidjaše putniku.

Brgat, ki stanova u gorskoj dubravi,  
Zakona cić nova staroga ne ostavi,

Kazati pače uze, da: ljudi po svietu  
Razdielit' niesu se mogli mû u štetu.

Tim er se poteža, i kô ja svud brz bì,  
Slovuća lupeža ime i glas on dobi.

A gori, u kôj stà, i kâ je vrhu nas,  
Od Brgata istoga Brgat je ime i danas.

Od Brgata ovoga, ki je krasti svud išô,  
Početak od moga traga je izišô.

I djedu slobodnom unuk sam slobodni,  
Vodeći u rodnom Brgatu zlatne dni.

Tko ne ima ni njive, ni vrta, ni stada,  
Da tudjiem ne žive, umro bi od glada.

Ja pljezim i lazim, i ulagam svud ruke,  
Obilnos' gdi pazim od stoke i muke.

Uhodim i prežim po pašah imanja,  
I nad' sviem lupežim imam čas' od znanja.

Nu tko se hitrosti môm stavlja, ni'e toga;  
Er častim i gostim i čitam svakoga.



## Skazanje treće.

STOJNA I VUK SATIR.

**Stojna.**

Tudjiem se ne hrani! Daj mi ovcu, lupežu,  
Prie neg te seljani uhite i svežu.

Da li se ti krasti bez straha postavi,  
Kad blag dan svak časti u ovoj Dubravi?

Pače sam na zlo brz uhodiš livade.  
Brže tu ovcu vrz', koju mi ukrade.

**Vuk.**

Stan', ženo! Kud srtiš? Ne poznaš, tko sam ja?  
Prie neg se uprtiš u zlo tvê, idji tja.

Lupeža, koga ti u meni ugleda,  
Bez smeće, velju ti, ohaj me se ureda;

Er da znaš u sebi, koja je mâ sila,  
I ovcu i sve bi stado mi pustila.

**Stojna.**

Ja silu svu tvoju ne scienim ni pera;  
Ovcu mi da' moju, kleta ti namjera!

Vuk.

Ne poznaš još me ti: planinski bog sam Pan,  
Iz gora ki iziti htjeh ovi na blag dan.

Stojna.

Hrdja si i vedaš, satir Vuk ti si oni,  
Od vuka hudji dvaš, kad ovcu mû poni.

Vuk.

Satir sam liep i drag, mê se ime svud slavi.

Stojna.

Satir si crni vrag, i s roz'ma na glavi.

Vuk.

U mjesti ovemu meni se spravila,  
Kako najljepšemu, najljepša od vila.

Stojna.

U mjesti će ovemu bit' tebi do mala,  
Kako najvećemu lupežu: vješala.

Vuk.

Ako ti se u kose mâ ruka uplete,  
Poznat ćeš, što nose tej rieči proklete.

Stojna.

Kozju ako tu bradu razmršat ja počeh,  
Poznat ćeš, kô stadu tudjem te nosi grieh.

Vuk.

Dà čeka', ne bježi.

Stojna.

Ne bježi, čeka' ti.

Vuk.

Ajmeh, ne poteži.

Stojna.

Da puštam, pusti ti.

Vuk.

Ja puštam.

Stojna.

Eto i ja; je li gdje tko, pomози!  
Meni ovca, a tvoja tebi brada i rozi. *(Ode.)*

Vuk.

Ustav' se, ah kuda s' ovcom tom udari,  
Ah, ženo prihuda, vrlo t' me privari.

Struka ti prokleta i imanje ostalo,  
Sve ti se prie ljeta od vuka poklalo!

Kuća t' se prosjela, trag ti se smakô vas,  
Ni pila, ni jela, kô ne ću ja danas!

Vaj, ne znam, što ću sad, kud li bih otišô?  
Veće mi je mrtvi glas do nosa uzišô.

Ah, je li, da mi duh susrete, tko godi?  
Od glada izdahnuh, život mi izhodi.

O smrti mahnita, što me nies' satrla  
I pjana i sita na gosbi do grla!

Kâ ti će hvala bit', jednoga divjačna  
Satira pogubit' i žedna i lačna!



## Skazanje četvrto.

GORŠTAK I VUK, SATIRI.

Gorštak.

Što plačeš, Vukoje? Kê te je zlo smelo  
Danaska, kad stoje svi ljudi veselo?

Dobre si ti volje, i vazda sit i pjan;  
Kê ti su nevolje prispjele na blag dan?

Od koga zla sila tako te obori?  
Jeda kâ od vila i tebe sad mori?

**Vuk.**

Iz gladna trbuha k vilami ni'e puta:  
Bez vina i kruha ljubav je smrznuta.

**Gorštak.**

Ti živeš, da iješ i piješ na sviti;  
Ni možeš, ni umieš o drugom misliti.

**Vuk.**

Da kaž' mi, kad jio i pio ti ne bi,  
Kako bi živio, prijatelju, u sebi?

**Gorštak.**

Ne živem, kô ti, ja jestojci i piću,  
Neg liepoj, kôj moja sva lita služit ću.

**Vuk.**

A ja vas život moj hranim najmiliji  
Pečenici ugodnoj i dragoj bukliji.

**Gorštak.**

Da jednom poznaš ti u tvomu životu,  
Kâ je rados služiti vilinju ljepotu,  
Rekô bi, i u sviesti ovako odlučil:  
Ni ću pit' ni jesti, neg služit' liepu vil'.

**Vuk.**

Da poznaš ti jednom, koji su to jadi,  
I s gladnom i žednom govorit' čeljadi,  
Ili bi se ohajô i od mene htio otit',  
Ili bi se nać' hajô, što ćemo jesti i pit'.



### Gorštak.

Nemoj se ti starat', glumac sam na pir zvan,  
Hoć' bubanj udarat', ter ćeš bit' sit i pjan.

### Vuk.

Srce mi igra sve, i stupaj sam teče  
Na sladke zabave, gdi se vari i peče.

Ah, tvoja blažena, Gorštače, namjera;  
Mrtva me spomena uzkrсну od pira,

Pečenica, ah, pače mē srce pečeno  
Gdi u sladki sok teče i gori ljuveno;

Gdi me još sve čeka mē dobro uzdano,  
Jalovica od mlieka varena snježano;

Gdi žarka kapljica groznika vesela  
Kaže mi svâ lica rumena i biela,

Kapljica od vina, koga ures preliepi  
Igrajuć začina: hod', brače, dušo, pij!

Životu čestiti, ah, koja veća slas'  
Može bit', neg' piti i jesti na svak čas.

Gorštače, u selo, gdi je taj pir, hod'mo na nj,  
Ti glumac veselo, a ja ću bit' bubanj.



## Skazanje peto.

MILJENKO I PELINKA.

### Miljenko.

Dubravko gizdava, na ures rajski tvoj  
Od gorskih dubrava ni'e slično ime toj.

Gustinom od grana dubrava zakriva,  
Da zraka sunčana travu i cvit ne obsiva;

Iz svietlieh tvojih oči na dragom tvom licu  
Dva sunca s iztoči goje rajsku ružicu.

Sred dubrâv, mâ liepa, imaju stan svudi  
Zmije pune nalipa, zvieri, i skot vas hudi;

Sred tvoga pogleda i srca sviem blaga  
Ljubav stan svoj gleda i milos pridraga.

Dubravi ures vas prolitnje zeleni  
Tre sjever, hara mraz, tlači led studeni;

Kakva si ti sada, takva ćeš vazda bit':  
Viku bo ne opada liposti rajske cvit.

#### Pelinka.

Skladne su rieči toj, i zaisto velike  
Dubravci tvôj liepoj i slave i dike.

Nu vile sadanje riečim se ne pasu;  
Veće u stvoru, a manje htjela bih te u glasu.

Nu prie neg' na ino ja budem s tobom doć',  
Kaž' mi sve istino, ako ćeš mû pomoć,

Jesi li koji dan ljuvenom u ognju  
Uzdahnuo žalostan pazeći pomno nju?

#### Miljenko.

Ako uzdah moć i glas želje mê ne objavi,  
Užežen da sam vas u živoj žeravi,

I ako još plama ne vidje u meni,  
Tere mâ vil' sama, da gorim, ne scieni:

Pogledaj sred čela mê srce sprženo,  
Od suha pepela u prahu satreno;

Vidj luge, dubrave, i polja, i gore,  
Veće gdi eto sve u ognju mom gore.

Je li ovo, reci ti, što zna lis' i kami,  
Kladenče, ki uzrasti mojima suzami,

Kroz romon kažuć tvoj žudjenoj môj duši,  
Kako te oganj moj često krat prisuši.

**Pelinka**

Da reci, bi li kad, da njoj se ostavi  
Dar koji u zaklad od tvoje ljubavi?

**Miljenko.**

Opak je način svim, koji me učiš ti;  
Ne daj bog s darovim k Dubravci hoditi,  
Scienit' vil' gizdavu za ženu lakomu!  
Ja ne ću mudros tvu poslušat' u tomu.  
K srcima časnim ni'e triebi s darom it',  
Ako u vik prid njimi omraze neć' dobit'.

**Pelinka.**

Varaš se: bez mite sve je to inako,  
Darovi zamite nebesa i pakô;  
Darim se vlada sviet na volji i sudi,  
Dar pravi može riet' gospodar se od ljudi.  
Ljuvena dar je stril', kâ sgadja i sili  
Na ljubav svaku vil', po tom se k njoj strili.  
Milisav razumni, znaš, što ono veljaše,  
Da u stare jošte dni, kad zlatni vik bjaše,  
Kad ljubljen svak ljubì, ni u to imà sram,  
Ter jezik srcu bì i ustom jedan sam;  
Tad bješe svaki dan ljuvenieh od žena:  
»Dar daruj« ta pjesan začinat' občena.

**Miljenko.**

Čudne su nad sve ine, kê kažeš, rieči te.

**Pelinka.**

Ali su istine, u razlog očite.  
Čuj ino: skup broji čovjek se mnogo tí,  
U ljubav svû koji toliko iztrati

Rieči, uzdâh, moljenja, zaludnieh stupaja,  
Pogleda, cviľjenja, jauka i vaja,

I k temu pristavi laživieh kletava,  
Od svoje ljubavi čim biljeg on dava,  
Prie nego volju svû prignuti uzbude,  
Jagnjicu mršavu darovat' da bude.

Rad česa buduć sve laž ino i privar,  
Ljubavi njegove svjedok je pravi dar;

I za to samomu svaka vil' vjeruje  
Ljubovniku onomu, koji joj daruje.

#### Miljenko.

Kako, jaoh, može bit', da vlâs' dar ima tu,  
Mê vile pridobit' ponosnu lipotu?

Eto se vas kolik po svojoj volji sâm  
Na službu nje u vik veselo darivam.

#### Pelinka.

Miljenko, dar je ovi oni dar blaženi,  
Ki lasno cine svi vazda krat ljuveni.

Nie triebi to za nje, za tebe ti se hran',  
Dar cieni tvoj manje, a veće ugodan.

Nu se uzdaj; er kratit' ne ću se, hrlo poč'  
Dubravku obratit' na ljubav tvoju moć'.

Činit ću da blagu uživaš i milu  
Ljepotu pridragu, žudjenu tvû vilu.

#### Miljenko.

Podj'; u družbi ovi moji  
Svud ti uzdasi bili ognjeni,  
I sama se, jaoh, spomeni,  
Da mi u tebi život stoji. (*Odu.*)



## Skazanje šesto.

Divjak satir, u haljini od vile priobučen.

Tko je taj, tko sad riet' ne će  
Cieć uresa draga i mila,  
Da ja satir niesam veće,  
Neg najljepša od svih vila?

Dubje se ovo, ptice i zvieri  
Môm ljepotom snebivaju;  
I gorani i pastieri,  
I sliede me i gledaju.

Od kladenâc bistrieh predam  
Cieć napravâ, kê me rese,  
Da, ako se gdi ogledam,  
Mâ slika me ne zanese.

Pristavio sam tudje kose,  
I opleo u cklo prame,  
I obukô ruho na me,  
Kô najljepše vile nose.

Put snježana neka je meni,  
Vas se izmazah klakom bielim,  
A da se obraz moj rumeni,  
Namazah se murvam zrelim.

Za ocrljenit usti moje,  
Kriešvam sam ih obliepio,  
I haljinom svietlom, što je  
Kože u meni, sve sam skrio.

Samo branduse i prhala  
Niz čelo iniem vilam vise,  
A uz glavu s čela ozdala  
Rožčići se moji vîse.

Nu pod kose ako мнози  
Lasno roge skrit' umiju,  
Za što i ovi moji rozi  
Kosami se ne pokriju?

Sa svom moći i kreposti  
Uvlačih ih, krih svudire;  
Nu svakako pravi i prosti  
Iz prama mi jošte vire.

Ali od ljudi i od žena  
Vidjet' su oni na môj glavi,  
Kô dva dubka usadjena  
Zlatnieh kosa u dubravi.

Tim pohuljen bit' nikako  
S tega se ures moj ne boji;  
Tko je kô ja liep ovako,  
Svaka stvar mu dobro stoji.

U ovoj slavi, u ovoj dicit  
Veseo idem na mû sriću;  
Nu i od vile u prilici  
Hrabren junak djelim bit ću.

Ah, da kako satirica,  
Mâ sumnjiva divja lada,  
Može nazret' moja lica  
U prilici ovoj sada. (*Ode.*)



## Skazanje sedmo.

Zagorko.

O liepa, o huda, kû narav uresi,  
Da pokoj od truda srdašcu môm jesi,

Eto ja, izvan svih ljepotom smamljen tvôm,  
Mlieko psim, a ostavih imanje vukovom.

Tim gorki i ljuti ako plač i vaj moj  
Ne može ganuti na milos ures tvoj:

Gani se, pravo je, veselo i rado  
Nesrećno na moje i pusto daj stado,

U gorkom mukanju koje te svedj moli,  
Da u smrtnom skončanju život moj ne boli.

A da ima ljudski glas, još bi ti izreklo  
Moj tužni bitak vas, hud nemir, priko zlo.



## Skazanje osmo.

STOJNA SA SINOM, ZAGORKOM.

**Stojna.**

Ja te ištem i glasim i zovem svudira,  
A ti se za plasim vilama otira.

Dubrave prik ove od stada ne bježi,  
Najpretlje ovnovе vuku ti lupeži.

**Zagorko.**

Neka idu ovnovi i ovce najbolje;  
Stadu me ne zovi, ni mi je pasti od volje.

**Stojna.**

Na ki te rasap toj, ludjače, nosi bies,  
Od vila kâ je toj, koja ti uze svies'?

**Zagorko.**

U ovemu, znaj, mjestu najljepšu, vil' moja,  
Večeras nevjestu na stan ti vodim ja.

**Stojna.**

Na vrat ćeš ti i ta nevjesta hoditi:  
Kô poče, mahnita', nemo' se sviditi!

**Zagorko.**

Ja ne mljah, majko mâ, da ćeš se ti smesti,  
Er ti ću sin doma odmjenu dovesti.  
Ili ćeš ili ne, poda' se razlogu;  
Ovako bez žene ja stati ne mogu.

**Stojna.**

Mož' derat' samohoć za vilam obuću;  
Meni ga ne će doć' nevjesta u kuću.  
Ćudi svieh sadanjih nevjesta vrle su:  
Ne misle nego o njih samomu uresu,  
Vazda su na dvoru, a neka stan gine;  
Zlu mužu a goru svekrvi čas' čine;  
Šestere, dedele, jeziče i sjaju,  
I drugo ne žele, neg da ih gledaju.  
Za koris prioni, a vile ne dvori;  
Pusto nam razgoni stado vuk po gori.

**Zagorko.**

Stado čuva' i brani od vučje ti sile,  
Ja ću ures izbrani poč' iskat' mê vile.  
Kad ište svak sebi dobar trg s ljubavi,  
I meni jes' triebi činit', što čine svi.

**Stojna.**

Ah, Zagorko, s neposluha  
Slidi tvoju ćud zločestu;  
Ja ću tebi nač' očuha  
Prie, neg meni ti nevjestu.



Nu ako ja danas s mē mile dragosti  
Vilami svijem čas' dobijem s liposti?

Slika me ne vara, mâ dika ni'e pala,  
Malo sam pristara, ali sam pristala.

Ovoga od mjesta nu ako najljepša  
Večeras nevjesta uzbudem jošte ja? (*Odu.*)



## Skazanje deveto.

Jeljenka, satirica, priobučena u pastira.

Ah, plemkinje prike vile,  
Trag vam proklet i namira,  
Vi mi ste se učinile  
Priobući u pastira,

Da prie hrba ova jaka  
Onoj od vas srce izkine,  
S kê moj život bez Divjaka  
Čezne i u mraznoj sumnji stine.

O Divjače divje ćudi,  
Plemenite t' vile mrze;  
Lele tomu, tko ih žudi,  
Ter ga uzda njih zavrze!

Od bojazni ti si njimi,  
Er te zviri svaka sciени;  
A s rožčići ljuvenimi  
Mjesec mladi svud si meni.

O mladjahni moj mjeseče,  
Sini ljubi tvojoj, sini!  
Kuda zadje, gdi uteče,  
Drag, pokoju moj jedini?

Vedru svjetlos nebo odkriva  
Bez odjeće od oblaka ;  
A ljepotom čistom siva  
Bez naprave žena svaka.

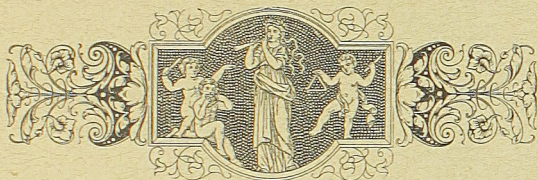
Ali vidim, što nekada  
Bog nam Lero prorokova,  
Promienila da je sada  
Vilam ures Dubrava ova ;

Er sad u jedno sve mladice  
Za napravu njih najdražu,  
Kô divjačne satirice,  
Odkrivene prsi kažu.

Tim da ih slidom slide i žele,  
Nije čudo, divji ljudi ;  
Odkrivene prsi biele  
Tko da gleda, a ne žudi !

Nu će ruke sad mê ove  
Prikiem vilam ukazati,  
S golim prsim što je mužove  
Gorskiem ženam prigrabiti !





## ČINJENJE TREĆE.

### Skazanje prvo.

DIVJAK SATIR, JELJENKA SATIRICA I SKUP PASTIRA.

#### Divjak.

Vas sam pribjen, još me tira  
Kleta sila po ovoj strani;  
Je li gdi tko, da od pastira  
Mene, liepu vil', obrani?

#### Pastir prvi.

Stigni, sreti, drži, uhvati,  
Ne daj napried, ne propusti,  
Udri, udri, da pod bati  
Grdi satir dušu pusti.

#### Jeljenka.

A tko je ovo, u haljini  
Tko od vile sad proteče?  
Ako zlo vam kê ne čini,  
Nije razlog, da zlo steče.

### Pastir drugi.

Kô ne čini zlo, ako je  
Gnusni satir grdnih dila  
Smio doč' krijuć slike svoje  
Medju vile kako vila?

I da izprid nas bježat' ne usta,  
Buduć je on čas zaskočio,  
Dubravci bi liepoj s usta  
Cjelov silom ugrabio.

Nu čemu će sad besjede?  
Tec'mo u mjesta za njim svaka,  
Po uvadici da ne ide  
Zlom satiru zloba ovaka. (*Odu.*)

### Satirica.

I meni ih je slidit' sila,  
Da, što misle, ne učine;  
Za sve opak, ne bih htela,  
Moj nevjernik da pogine. (*Ode.*)



### Skazanje drugo.

#### Gorštak, satir.

Niz strane, niz polje pustiem gorami,  
Divjače, biž' bolje, i prida' nogami.

Bez smieha tko pazit' sad ludos može tvû:

Grd satir priobratit' u vil' se gizdavu,

I kô vil' u odjeći sred vila inieh poč',  
Da nitko, scieneći, poznat' ga neće moć'?

Nesviesti velike, s uresne htjet' sile  
Satirske prilike priobražat' u vile!

Zaman se čini sve, i liepi, i maže,  
Grdoća s naprave grdja se ukaže.

Polje se, gora i lug ludosti tvôm čudi,  
Tamaša, smieh i rug osta ti svieh ljudi.

Nu tako sad pleća vukući pribjena,  
Sudi sam, čija veća liepos je vidjena?

A još bi ovi dan kako snieg od lani,  
Da izmedju svieh jedan pastir te ne brani.

Srce te i snaga ovega odhrva  
Izmedju tojaga teškijeh i drva.

Nu neka on huka, smijat ću ja se, i za nj  
Glumac sam, a Vuka poslô sam po bubanj.

Na pir ćemo obadva večeras u selo,  
Da se igra, uživa i stoji veselo.



## Skazanje treće.

Ljubdrag, starac.

Zlo se je tiskat' bez jakosti,  
Tko je nekrepka, kô ja, stupa;  
Jedva izvukoh stare kosti,  
I izkopah se svih iz skupa.

Ah, kâ čeljad, množtvo koje  
Sabralo se sa svieh strana,  
I star, i mlad, svak došô je  
Na slavljenje blaga dana.

Sve su vile, svi pastiri  
S vrstom svakom žena i ljudi,  
I gorani i satiri  
Dotekli su oda svudi.

Ali se je ockvrnila  
Svetkovina plemenita :  
Najljepša je dana vila  
Najgrdjemu s tamna mita.

Blažen pastir ovdi ide,  
Ki zasliepljen ne bi od zlata,  
Neg po čistoj pravdi otide,  
Da je lieposti liepos plata.

A oni proklet, s koga izlaze  
Na dan blag nam plačne kobi,  
Tko liposti lipos vase,  
A za zlato da grdobi.

Proklet i oni, tko najprije,  
Za izet' zlato, zemlju izdube,  
Kad cić zlata najvrjednije  
Običaji se u nas gube.

Po zakonu dat' se imaše  
Liepa Dubravka i gizdava,  
Sred Dubrave komu naše  
U ljepoti je prava slava.

Miljenko je imô mili  
Steć' Dubravku cić lipote ;  
Nu se ukloni zakon sili,  
Grd ju pastir zlatom ote.

Tim su smeće srca moga,  
Da na mjestu ne bi ovomu  
Tko Grdanu bogatomu  
Smio se opriet' cića toga.

Ali mene većma smeta  
Miljenkova uspomena,  
Komu je bila od djeteta  
Još Dubravka narečena.

On nju žudje, i ona njega  
Okom gleda vas dan blazim,  
I glas danas puka svega  
Vjerenicim zvaše drazim.

Kad iznenad sa svih strana  
Začuh opet, gdi svi glase,  
Da Dubravka za Grdana  
Bogatoga vjerila se.

I Miljenko ču sa mnome,  
Tko mu ugrabi vjerenicu,  
I od muke svenu u licu,  
I zamuknu mramorkome.

I od žalosti, i od jada  
Tu stat' veće niesam mogô,  
Razmišljajuć, na što sada  
Zločestvo nas vodi mnogo :

Da na blag dan od slobode  
Jes', tko zlatu još robuje,  
I da sila s prike sgođe  
Nad zakonom gospoduje!

Nu tko tužan ovo izhodi?  
Po prilici Miljenko je;  
Za dubje ću skrit' se odi,  
Za čut', kê su misli svoje. (*Ode.*)



## Skazanje četvrto.

Miljenko.

Najljepša se vila daje  
Najgrdjemu u prilici!  
Kê ufanje veće ostaje  
Nami, o vjerni ljubovnici?

Ljubav, vjera, služba, lipos,  
I običaji i zakoni:  
Sve bi zaman; jaču kripos  
Grda u zlatu neman doni.

Da li, oh jaoh, za Grdana,  
Najgrdjega od pastiera,  
Mâ Dubravka segaj dana  
Najljepša se vila vjera?

Mâ Dubravka? Kako moja?  
Ako je družiem dana sade,  
Da moj život, ki ju dostoja,  
Kô prisječen dub, jaoh, pade.

Krotku ovčicu, mirnu i blagu,  
Vuk u gore strašni uvuče,  
I ni'e toga, smienje i snagu  
Tko bi ukazô! jaoh, svi muče!

Ja ću gledat' na mê oči? . . .  
Ne ću, ne, ne! Razlog nije,  
Da ti ga oblak sred iztoči,  
Svietlo sunce mê, prikrije.

Da što čekam, što li pazim?  
Razdieljen sam s dragom vilom.  
Što grdobu ne porazim,  
Kâ mi život grabi silom?

Prie smrknutja dana ovoga  
Dni imaju bit' satreni,  
Ili moji, ili onoga,  
Tko moj život grabi meni. (*Ode.*)





## Skazanje peto.

DIVJAK SATIR, I JELJENKA SATIRICA.

**Divjak.**

Pastiru, hvala ti! Ubjen bih ja bio,  
Na pomoć da mi ti ne budeš prispio.  
Kaži mi tvê ime, da mi te ne zabit';  
Er ću ti sve vrime životom držan bit',  
Za sve da iztiče oku se mom sade,  
Da imaš naliče od divje mê lade.

**Jeljenka.**

Ako imaš, kô reče, domaću tvû drugu,  
Kud stupaj tvoj teče za vilam po lugu?

**Divjak.**

Ćudina opaka i njeka pusta bies  
Uzrok su, da svaka vila mi nosi svies.

**Jeljenka.**

Za čudo ne scienim, bez sviesti čim hodiš,  
Da tako s pribjenim kostim se nahodiš.  
Napravlja' se i resi, i čini sve što hoć',  
Da satir ti niesi, koji se skrit' ni'e moć'.  
Vrzi tja cić tega neslične odjeće,  
Satira divjega pitoma vil' ne će;  
K ljubi se povrati, od kê se odieli,  
Koja te gledati u slici tvôj želi.  
Ohaj se od vila, kê ti su s prikora,  
Ljubovca tvâ mila vapi te iz gora,  
I još čut' neć' tî glas, ni poznat' lipote;  
A ona bi danas, koja te smrti ote.

**Divjak.**

Ah, gdi je? da ju slidim, ljubi mâ večeras?  
Ja ovdı ne vidim družijeh izvan nas.

Na obranu moju bi, pastiru, ti jedan,  
Samomu ja tebi držan sam ovi dan.

**Jeljenka.**

Da, da sad izide t' tvâ ljubi, bi li ti  
Htio samu nju sliedjet', vile ine pustiti?

**Divjak.**

Vile od sad, pače sjen mrzeća je meni njih,  
Sramotan ja i bjen danaska s vila bih.

Ah, Lero Lerijane, veliki bože naš,  
Priko ove kad strane s vilam mene ugledaš,  
Na vrat me niz strmu liticu obori,  
Zajaz' mnoom u grmu vučji glad najgori.

Ah, da sad ljubi mâ izide odkuda,  
Ona bi bil' sama sva moja razbluda.

Pastiru, kaž' mi tim, jeda ju gdi vidi,  
Da hrlo priletim sred klisura i hridi.

**Jeljenka.**

Ni'e dalek, ovdı je ljubovca sad tvoja,  
Ruho ovo, kê krije tebi nju, mećem ja.

**Divjak.**

Što sad oči moje paze?

Jeljenka ovo ma je vila,  
Kâ, da mene ne poraze,  
Pastierom me obranila.

A ja sdiram, a ne svlačim,  
Neprilične ove odjeće,  
I vile i njih ruha tlačim,  
Tebi samoj vjeran veće.

Na daleče, na daleče,  
Podbrgatke vile prike!  
Teško i lele temu u vike,  
Tko u vrieme od vas ne uteče.

Ah, za družih kô ću moći  
Igda ostavit' tvû ljepotu?  
Gdi samom sam tvôm pomoći,  
Moj život, u životu!

Ti me peci, ti me vari,  
I na volju tvoju kuha':  
Napravom me ne privari  
Ni'edna vila liepa ruha.

Da se u dušu njeke stave,  
Vratit tudje, što ih slavi,  
Ostale bi bez naprave,  
Kako suh panj u dubravi.

Nu hod'mo i mi, gdi svi hode,  
Od najljepših čuti vjeru,  
Na dan ovi od slobode  
Zahvaliti bogu Leru;

Kad nas oba svom kriposti  
Vlas' njegova je slobodila,  
Tebe od moje nevjernosti,  
A od pricieh mene vila. (*Odu.*)



## Skazanje šesto.

BRŠTANKO, LJUBDRAG, I GLASNIK RADMIL.

Brštanko.

Ter vidje ti sada, Miljenko gdi teče,  
Ili inim da smrt dâ, ili on da je steče?

Teške su pogube od svud ga pritisle;  
Nu mali, ki ljube, što ima doć', misle.

Ni'e slike zaisto grdoba grdobi;  
Ma zlato ono isto, kiem liepu vil' dobi,  
Imat će moć i vlâs' toliko veliku  
Za podat' večeras Miljenku smrt priku.

### Ljubdrag.

Razbiram i ja to svaki čas u meni;  
Da moć tu ima zlato, ostajem smeteni.

Ah prikor, u dugu tamnilu neznanja  
Cić zlata drug drugu kô rob da se klanja!

Bit će od svih sudjeno, ako što se odredi,  
Da Miljenko obćeno veličanstvo uvriedi;

Svačija tim ruka bit' mu će na poraz,  
Na smrt ga će od puka osudit' svega glas.

*(Dolazi glasnik Radmil.)*

Tim njegovu smrt istinu  
Sa mnom od sad plači i cvili,  
Misleć, kako pastir mili  
Cić grdobe zlatne izginu.

O Miljenko, vjerenikom  
Čim večeras svak te pazi,  
Jaoh, s neharnom sgodom prikom  
Nemila te smrt porazi.

### Glasnik.

Tko ovo sada nepravedno  
S Miljenkove smrti cvieli,  
Kad vas kolik puk se u jedno  
Š njim raduje i veseli?

### Ljubdrag.

Što spoviedaš, o Radmile?  
Pravi je uzrok nami od cvila:  
Najgrdjemu s prike sile  
Najljepša je dana vila.

I Miljenko cića toga,  
Ki Dubravku sam dostoji  
Kô najljepši mjesta ovoga,  
Ako ni'e umro, za umriet' stoji.

### Glasnik.

Kî plač, kâ smrt? Miljenko je  
Zdrav, živ, veseo, čestit svime,  
Smirio je želje svoje,  
Dubravka je liepa š njime.

Vjerenik je on izbrani  
Na ovi blag dan u Dubravi,  
Vile, pastiri i gorani,  
Svak ga slidi, svak ga slavi.

### Brštanko.

On vjerenik Dubravčin je,  
Kâ se vjeri za Grdana?  
Čut' nam čini, kî način je  
Bio toj sgodi segaj dana?

### Glasnik.

Od pastira družbe naše  
Do najmanjiejh pastirica  
Vjerenik se Grdan zvaše,  
A Dubravka vjerenica.

I redovnik bješe tima  
U Lerovu crkvu uljezô,

Da bi od vjere medju njima  
Vjekovječni vez zavezô.

Svetilište on najprije  
Po običaji davnoj čini;  
»Hoja, Lero, Dolerije,«  
Vapijaše vas puk ini.

Jaganjčić se bez biljega  
U žeravi živoj sprazi,  
I, što radja zemlja, od svega  
Prikaza se plod najdraži.

Ali na ognju plam potamni,  
Pod nami se tle uztrese,  
Crkva od groma bukom zamni,  
A stup Lerov znojaše se.

Na ovo čudo vas puk stoja  
Kô zapanjen; lje ne prista  
»Dolerija, Lero i Hoja«  
Zvat' na pomoć segaj mista.

Nu što imena od tih veće  
Bogova se od nas zvahu,  
Trešnje, buke i od smeće  
Hudja zlamenja izhodjahu.

Nu čim svačija lica blide,  
I svak treptit' ne pristaje,  
Eto Miljenko u crkvu ide,  
Izvan sebe kô vas da je.

Na došastje Miljenkovo  
Prista trešnja, gromnja umuknu,  
Prosvjetljenje oganj novo  
Uze, i u čis' plamen buknu.

Bog razvedri Lero sliku,  
I da vidi mladi i stari,

Nje liepomu ljubovniku  
U obraz jedan zrak udari.

Svak to uze za zlamenje,  
Da vlâs' višnja to učini,  
Da Miljenko sadružen je  
Liepoj Dubravci, a ne ini.

Tim vas kolik puk se uzbuni,  
I zavapi u sve glase,  
Da se volja božja izpuni,  
Dočim liepu liepa dâ se.

Iz rukâ se tako ote  
Grdanovieh liepa vila,  
I da, komu cić lipote  
Nje pristoji liepos mila.

Tim Miljenko, sad veselij'  
I čestitij' neg ikada,  
Lipos dragu, kû svedj želi,  
Kad manje ufa, steče sada.

#### Ljubdrag.

Poznam i to, riet' je triebi,  
Vrh vladanja svieh na svitu  
Da vladalac višnji s nebi  
Ima pomnju posobitu.

Da se on danas ne nadkloni  
Vrh Dubrave ove naše,  
Po tle idjahu svi zakoni,  
Sloboda se satiraše.

#### Glasnik.

Ali eto, gdi skače k nam kolo satira,  
Poznat' je kuhače i glumce od pira;

Na gosbe sve naše oni su svedj zvani,  
Er bez njih tamaše ni smieha nigdi nî.  
Nu veće svatovi kupe se na pospieh;  
U svatbu ho'te i vi: sve što znah, sve vam rieh.  
Brštanko, tebe sam prviencom došô zvat',  
A Ljubdrag nad svim nam obran je stari svat.



## Skazanje sedmo.

GORŠTAK, VUK, DIVJAK SATIRI, JELJENKA  
SATIRICA, I SKUP SATIRA.

### Gorštak.

Zapekle se od družine  
Pečenice bjehu sočne,  
A to da se bolje pine,  
Kad obilna gosba počne.

Da kad kuša slad mila se  
Od jestojske i od pitja,  
Svačije srce razigra se,  
Čuteć miris draži od cvitja.

Da zažare i obesele  
I lica se i pogledi,  
I da u smiehu sladje vele  
I u radosti svak besjedi.

Da razlike igre igraju,  
I skladne se poju pjesni,  
Mladi i stari uživaju  
Siti, pjani i obiesni.

### Skup.

Igra' kolo, skoč'mo bolje,  
Svak se kaži dobre volje,



Na pir, na pir hod' svak hrlo,  
Spravi trbuh, čisti grlo,  
Da se ije, da se pije.  
Hoja, Lero, Dolerije!

**Gorštak.**

Žarka kaplja dobra vina  
Nebeska je mana istina,  
Sred ljuvena sladka piva  
Češće griska' i cjeliva'.  
Na pir, na pir, da se ije!  
Hoja, Lero, Dolerije!

**Vuk.**

Kopun pečen sveltla lica  
I ljuvena jarebica  
Kô najljepši segaj mjesta  
Zet nami su i nevjesta.  
Na pir, na pir, da se ije!  
Hoja, Lero, Dolerije!

**Gorštak.**

Ah, što sladje može biti,  
Nego jesti svedj i piti?  
Zdravje, snaga, život, bitje  
Jedenje je nami i pitje.  
Da se ije, da se pije!  
Hoja, Lero, Dolerije!

**Divjak.**

Sve je spravno, sve gotovo  
U čas dobar veselje ovo.  
Glumče, bubnju, udri! Gdje ste?  
Evo zeta i nevjeste.

Da se uživa, igra i smije!  
Hoja, Lero, Dolerije!



## Skazanje osmo.

MILJENKO, DUBRAVKA, REDOVNIK, SKUP PASTIRA  
I VILA.

**Skup.**

Hod', od pira bože, hodi,  
Igre mile s nami vodi,  
Sdruži, sjedini  
Pod pjesni medene  
Ove ljuvene.

**Redovnik.**

Vjerenici, obrani dostojno nad sve ine  
Kroz ures izbrani, ljepote istine  
Na ugodan, na skladan vez sladki od vire,  
Sloboda na blag dan čim skupi pastire,  
Nebo vam od sgori vjeru ovu svjedoči,  
I vrh vas otvori od zvezda sto oči,  
Skladno svi jezici sred ove Dubrave  
Da u časti i dici hvale vas i slave.

**Miljenko.**

Evo uza me moga dobra,  
Evo uza me moga blaga,  
Evo liepa, evo draga,  
Kû moj život služit' obra.

**Dubravka.**

O prisladko, o jedino  
Drago ufanje, željno meni!

O uresu moj ljuveni,  
Noći moje sunce istino!

**Skup.**

Hod', od pira bože, hodi,  
Igre mile s nami vodi,  
Sdruži, sjedini  
Pod pjesni medene  
Ove ljuvene.

**Miljenko.**

Eto dodje željno vrieme,  
Liepi raju duše moje,  
Da snieg puti rajske tvoje  
Grlim rukam ognjenieme.

**Dubravka.**

Ja sam ona, kê ljepotu  
Vjerno ljubi, dvorno slavi,  
O gizdava mâ ljubavi,  
O jedini moj životu!

**Skup.**

Hod', od pira bože, hodi,  
Igre mile s' nami vodi itd.

**Miljenko.**

Oba smo u cvit od mladosti,  
Hod'mo, na što srca žude,  
Na ljuvene na razblude,  
Na cjelove, na radosti.

**Dubravka.**

Daj, daj veće hodi k meni,  
Na medene igre hrli,

Ah, cjelivaj, miluj, grli,  
Drag pokoju moj ljubljeni.

**Miljenko.**

Čim raskoše tvê razbira,  
Zameta se srce u lasti.

**Dubravka.**

U tvojoj sam, dušo, vlasti!  
Uzmi, što hoč', bez ozira.

**Skup.**

Hod', od pira bože, hodi,  
Igre mile s nami vodi,  
Sdruži, sjedini  
Pod pjesni medene  
Ove ljuvene.

*Zatvorena promjena.*



## Skazanje deveto.

REDOVNIK IZ CRKVE S INIEM PASTIRI.

**Redovnik.**

Pastiri, pokli svi i riečma i djeli  
Sva smo veće u crkvi činjenja dospjeli,  
Još vršit' treba je, da se blag dan resi,  
Što činit' ostaje pod vedriem nebesi.

Iz svijeh tiem usti u skladu jedan glas  
Ovako izusti i klikni večeras:

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô,  
Uzročé istini od naše sve slave,  
Uresu jedini od ove Dubrave,

Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi  
Ne mogu bit' plata tvôj čistoj ljepoti!

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô . . .

**Redovnik.**

Svak redom dar ovdi, ki ima najdraži,  
Sad našoj slobodi čestitoj prikaži.

O sietla božice, eto i ja na tvû čas'  
Na prvi sej ptice puštavam večeras;

Da, kô one steru krila  
Sad slobodne svud pod nebi,  
I sloboda prostre mila  
Sej Dubrave glas po tebi.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô . . .

**Miljenko.**

Milosna, jedina božice svieh strana,  
Tebi u dar maslina od mene je podana;

Da, kô u miru uz vil' moju  
Željenje se mê izpuni,  
Tako vlâs' tvâ da u pokoju  
Čestitiem nas viencem kruni.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô . . .

**Dubravka.**

Ovi cviet rumene i liepe ružice  
Primi sad od mene, o liepa božice;  
Da, kô ona cvietju ostalom  
Sadružena ures dava,  
Tako slavom tvôm i hvalom  
Da je hvaljena i mâ slava.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô . . .

**Zagorko.**

Slobodo ugodna, uzdahe, plač i vaj  
Od mene slobodna na tvû čas' primit' haj;  
Da, kô se oni sad ôd mene  
Za jedno s rikom suzâ dile,  
Da se odiele i spomene  
Od mê prike tako vile.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô . . .

**Divjak**

Slobodo, odveće ugodna svakomu,  
Primi ove odjeće vilinje za čas' mû;  
Da, kô š njima sve ludosti  
I taštine sdrieh i skinuh,  
Tako da opet s tvôm kriposti  
Vik ne svežem, što prikinuh.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô . . .

**Jeljenka.**

Slobodo, pogledaj na mene od izgar,  
I ovi kus meda htjej primit' za drag dar;  
Da, kô sladak bez primjese  
Med je sobom po naravi,  
Nad sviem, kê se tudjiem rese,  
Tako i liepos mâ se slavi.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnjji nam bog je dô . . .

**Vuk.**

Slobodo jedina, na tvû čas' sasma rad  
Čašu ovu ja vina naslužih punu sad;  
Čini, kô si ti utjeha  
Dubravi ovoj na sem sviti,  
Da i čašica ova od smieha  
Meni je ures vjekoviti.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnjji nam bog je dô . . .

**Gorštak.**

Slobodo, za malu tvoju čas' ne primi  
Ovu mû sviralu, skladnu ovdi nad svimi;  
Neka u vike svi pastiri  
I sve vile prigizdave  
Tance vode, gdi ona sviri  
U dan ovi sred Dubrave.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnjji nam bog je dô . . .

## Redovnik.

Sad, nebo, usliši, usliš'te, bogovi,  
Što u glas najviši sad vas molju ovi,  
I ti, kâ iz ruka svih primi darove,  
Proz mâ usta od puka svega čuj molbe ove:

Eto vile prigizdave  
Zlatne prame cvietkom rese,  
A goranin divji izljeze  
S viencem bornim oko glave;

Eto pastier sred livada  
Pod sviroku pjeva svoju;  
Eto u miru i pokoju  
Dva najljepša ljubav sklada.

Dubrava ova slavna svudi  
Opet zelen svû je primila,  
Opeta se razgojila  
U pokoju, ki svak žudi.

Bez oblaka u vedrini  
Vrhu nje se nebo kaže,  
Tihi vjetric u njoj draže  
Zorne hladke čuti čini.

Skladni puci, mirna sela,  
Travna polja, doba ugodna,  
Pune njive, dubja plodna,  
Rojne čele, stada ciela.

Tim pōspješno, moji mili,  
Ki resite ove strane,  
U slobodi sladkoj stane  
Čim ste u miru obljubili,

U jedinstvu, u ljubavi  
Neka draži dan izlazi,



Ovdi našim skladnim glasi  
Sloboda se draga slavi.

**Skup.**

O liepa, o draga, o sladka slobodo,  
Dare, u kom sva blaga višnji nam bog je dô,  
Uzroče istini od naše sve slave,  
Uresu jedini od ove Dubrave,  
Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi  
Ne mogu bit' plata tvôj čistoj ljepoti!



# Značenje nekotjih oblika i rieči u Gundulićevoj „Dubravci“.

## Značenje oblika nekotjih

U Gundulićevoj „Dubravci“ ima ikavštine, čakavštine, starine, osobina dubrovačkih, osobina pjesničkih i pravopisnih.

Tako ima: *hliptiti, lip, pribjen, primili, prisladki, prisječen, pristati, pritezati*, gdje danas u knjizi upotrebljavamo: *hliepiti (?)*, *liep, prebijen, premili, presladki, presječen, pristati, pretezati*.

Nadalje: *bil* mjesto *bio*, *odlučil* mj. *odlučio*, *vazeti* mj. *uzeti*, *do'je* mj. *do'dje*, *tač* mj. *tako*, *nû*, mj. *nije*; *kî, tî, ovî, onî* mjesto: *koj, taj, ovaj, onaj*; *tega, temu, ovega, ovemu* mjesto: *toga, tomu, ovoga, ovomu*; *sêj* mjesto za *ovo mjesto*; *sêj dubrave* mj. *ove dubrave*; *segaj mista* mj. *ovoga mjesta*; *na sem sviiti* mj. *na ovom svijetu*. — *Toj* mj. *to*, *tej* mj. *tê*; *kâ, mâ, tvâ, svâ* mjesto: *koja, moja, tvoja, svoja* (kadšto nepravilno za: *njegova*), *kê, mê, tê, svê* za *koje, moje, tvoje, svoje* kadšto za: *njegove*); *kôj, môj* mj. *kojoj, mojoj*; *kû, nû, svû* za: *koju, moju, svoju*.

Često se u „Dubravci“ nalazi: *vjetâr, uzdâh, jabûk, mješnîc, dubrâv* mjesto: *vjetârâ, uzdâhâ, jabûkâ, mješnîcâ, dubrâvâ*. *Na sviiti, u mjesti, na sudi* mjesto: *na svijetu, u mjestu, na sudu*. Isto tako: *dni zlatne* mj. *dane zlatne*; *ljubi* mj. *ljuba*; *u kori dubovi* mj. *u kori dubovoj*; *pod nebi* (nepravilno) mj. *pod nebom*. Često je: *budu, molju, stoju, vidju* mj. *budem, molim, stojim, vidim*.

Mjesto rieči: *čast, mladost, sviest, trst, vlast* uvijek se u „Dubravci“ piše: *čas', mlados', sviest', trs', vlas'*; *jes'* mjesto *jest*. Osobina je dubrovačka: svi se čude *tvôm* ludosti mjesto: *tvojoj* ludosti; staviti se *môm* hitrosti mjesto: *dosjetiti se mojoj* hitrosti. (možda je ono *tvôm* uz *čuditi se* pravi stari sedmi padež). Osobina je pjesnička: *stril, vil* (nepromjenljivo) mjesto *striela, vila* (valjda od stara oblika: *stril-i, vil-i*). Osobina je u pisanju: *veselî(ii), puzivî(ii)* mjesto: *veseliji, puziviji*; *da', dava', pita'*, mjesto: *daj, davaj, pitaj*.

## Značenje rieči njekojih.

- bioce*, bjelance.  
*bjaka* (talij. *biacca*), bjelilo.  
*boljeti*, mučiti se.  
*boran* (*vienac*), od bora savijen; tako su satiri nosili.  
*braće* (peti padež od *bratac*), kaže se od mila i ženskom čeljadetu.  
*brandusa* (talij. *brandone*), pramen, trak (vlasi).  
*buklija* (nov. grč. *bokalion*), sud za piće, ploska.  
*cič(a)*, *cječ(a)*, radi.  
*eklo*, staklo.  
*ctjeti*, *ctim*, cvasti (cavtjeti).  
*čersa* (talij. *gersa*), rumenilo.  
*čitati*, poštovati, častiti.  
*čuti*, čutjeti.  
*dedeliti*, blebetati.  
*dobivati*, nadvladjivati, nadmašivati.  
*dubje*, drveće, voće.  
*dvaš*, dva put.  
*glumac* (od *pira*), svirač.  
*grem*, idem.  
*grinja*, moljac.  
*groz(d)nik*, vino.  
*hartati* (*obrase*), ličiti, mazati.  
*hitati*, hvatati.  
*Hoja*, *Lero*, *Dolerije*, valjda nekakvi slavenski poganski bozi.  
*hrba*, koplje.  
*izeti*, izvaditi.  
*jak*, kako.  
*jalovica* (od *mlika varena*), jalova čorba, juha.  
*jej*, sova.  
*klak* (latin. *calx*), kreč, vapno.  
*klačiti*, bieliti krečem.  
*kladenac*, studenac.  
*kô*, kako.  
*kô*, kal.  
*kon*, kod.  
*kries*, čvrčak.  
*kriešva*, triešnja.  
*kuf*, labud.  
*kukuljava*, ševa.  
*Lada*, Venera, božica ljepote.  
*Lero*, u poganskih Slavena bog ljubavi.  
*lir*, (*lier*), liljan.  
*mali* (čakav.), malo ih.  
*mast*, šara, boja.  
*mješnice*, vrst gajda.  
*mljah*, mjesto mnjah (mišljah), od *mniet*.  
*mrzeći*, omražen (nar. posl.: na mrzecemu kuća ostaje).  
*nalip*, otrovna biljka.  
*namjera*, susret.  
*naprava*, nakit.  
*nesličan*, neskladan.  
*ohajati se*, okaniti se.  
*pengati se* (lat. *pingere*), ličiti, mazati se.  
*potežiti se*, žuriti se.  
*pram*, pramen vlasi.  
*prežati*, vrebati.  
*prhalo*, (od *prhati*), uvojka od vlasi.  
*puzivo*, nestalan.  
*Satiri*, kao neki vilenjaci, pušti, siloviti.

*sgar* (od *izgar*), s gora.  
*sičijati*, (*sičija*, — možda iz talij. *siccità*, — suha bolest), dovesti do suhe bolesti.  
*smeca*, smetnja, uzbuna, žalost.  
*stavljati se*, dosjećivati se čemu.  
*stučiti* („vola s junčićem“), stukati, sastaviti vičuć: stū.  
*stup*, korak.  
*sviditi se* (staroslav. *svjedjeti se*) osvietiti, opametiti se.  
*svirôka*, sviraljka.  
*šesteriti*, na šestero razčinjati (jezikom).  
*tač*, tako.  
*amaša* (talijanski *tambascia* bučno veselje), smiešna zabava.  
*tæg*, rad, radnja.  
*tiriti*, tjerati.  
*trag*, rod, pleme.  
*triebi je*, treba.  
*ureda* (u red), brzo.  
*uvadica* (bolje nego: uvodica), navada.

*uzeo bih*, htio bih, želio bih.  
*uzlotriti se* (dubrovački: lotar = lien), ulieniti se.  
*vedaš*, možda: vještac, vjedogonja, ili: ištikov, nevriednik.  
*veska* (talijan. *vischio*), liepak, imela.  
*vik* (*viek*), kao prislov: ikad, a u niječnom rieku: nikad.  
*vrl*, okrutan.  
*vrša*, ribarski koš, u koji se ribe hvataju.  
*zábiti*, *zabudem*, zaboraviti.  
*zabljusti*, — *bljudem*, sačuvati.  
*začinati*, pjevati.  
*zaklad*, zalog.  
*zametati se* („zameta se srce u lasti“), uzbunjivati se.  
*za sve da*, premda.  
*zatjecati se* (— *mrav s lavom*), natjecati se.  
*zateći se* (— *gdje*), zapasti, izgubiti se.  
*zrak*, trak, zrâka (sunčana.)

### Neka se izpravi:

Na str. 5. drugi redak odozgo mjesto: težak, za teg da uhiti, — težak za teg da uhiti.

Na str. 44. trinaesti redak odozgo mjesto: šestere, dedele, jeziče i *sjaju*, — šestere, dedele, jeziče i *sjaju*.

